

Съдържание

ПЪРВА КАРТИНА	7
КАРТИНА ВТОРА	9
КАРТИНА ТРЕТА	15
КАРТИНА ЧЕТВЪРТА	21
КАРТИНА ПЕТА	25
КАРТИНА ШЕСТА	27
КАРТИНА СЕДМА	29
КАРТИНА ОСМА	31
КАРТИНА ДЕВЕТА	34
КАРТИНА ДЕСЕТА	39
КАРТИНА ЕДИНАДЕСЕТА	42
КАРТИНА ДВНАДЕСЕТА	46
КАРТИНА ТРИНАДЕСЕТА	49
КАРТИНА ЧЕТИРИНАДЕСЕТА	52
КАРТИНА ПЕТНАДЕСЕТА	55
КАРТИНА ШЕСТНАДЕСЕТА	58
КАРТИНА СЕДЕМНАДЕСЕТА	63
КАРТИНА ОСЕМНАДЕСЕТА	68
КАРТИНА ДЕВЕТНАДЕСЕТА	70
КАРТИНА ДЕВЕТНАДЕСЕТА	71
КАРТИНА ПОСЛЕДНА	72

МАНУЕЛ МУНЬОС ИДАЛГО

НИКОЛА ВАПЦАРОВ

КЪРВАВАТА БРАЗДА

Превод от испански: Тамара Такова
Консултант: Лъчезар Еленков

ДЕЙСТВАЩИ ЛИЦА

по реда на появяването на сцената:

НИКОЛА: Поет с привлекателна фигура, с ясен и прям поглед. Млад мъж с благородна усмивка, посветил се на борбата в името на народа.

ЕЛЕНА: Майката на Никола, 50– годишна жена с приятен външен вид, силен характер, просветена и с воля за борба.

КОНСИЕНСИЯ (СЪВЕСТТА): Тя е допълнението към образа на Никола. Млада жена, притежаваща спокойна красота. Облечена е в облекло извън времето и модата, изработено от леки ефирни материи в бледи тонове.

БОЙКА: Красива жена. Нежна и всеотдайна. Силно влюбена в съпруга си Никола.

ХОР: Хорът е съставен от мъже и жени, представители на различни работнически професионални колективи в България от съответната епоха. Някои от тях ще представят стражарите, агентите на полицията, както и петимата другари на Никола, осъдени на разстрел: Антон Иванов, Атанас Романов, Петър Богданов, Антон Попов и Георги Минчев.

ГЛАСОВЕ: Никола като дете, полицаят Гешев, полицейски агенти, офицер от армията, гласове на множество хора и публика от съдебната зала.

ДЕКОРАЦИЯ

Според сценичната постановка, на която ще се спре режисьорът, е важно да се подчертаят различните пространства – като тунела на разстрела, който да бъде в лявата страна на зрителя.

Родната къща на поета в Банско, квартирите в Кочериново и София да се изобразяват, променяйки или прибавяйки малък детайл, като се сменят лампите или променяйки вида на главния прозорец, като се сменят завесите или променяйки големината им, като за прозорчето на затворническата килия размерите се смалят само в горната част. Могат да се заменят или добавят също така дървена маса, стол, закачалка от съответната историческа епоха... Необходима е също така решетка с врата, която да може да се появява и да изчезва. Необходим е и прозорец, който не се отваря – изобразен на различни нива.

От дясната страна на зрителя, започвайки от авансцената, ще се очертава тясна улица с плочи и стълби, където ще може да се ситуира хорът. Улична лампа от онези години и дърво ще допълнят декора.

За предпочитане е цветовата гама да бъде в сиви тонове.

МЯСТО НА ДЕЙСТВИЕТО: СОФИЯ, БАНСКО,
КОЧЕРИНОВО.

ИСТОРИЧЕСКА ЕПОХА: 1914 – 1942 г.

ПЪРВА КАРТИНА

КИЛИЯТА НА ВАПЦАРОВ В СОФИЙСКИЯ ЗАТВОР. ОБЕДНО ВРЕМЕ, 23 ЮЛИ 1942 г.

СЦЕНА ПЪРВА

НИКОЛА: (Влиза със съвсем бавни стъпки. Силно потиснат. През високото прозорче на стената прониква силна слънчева светлина и залива помещението. Останал съвсем без сили, Никола залита и се опира на стената. След миг се обгръща с ръце, сякаш търси защита и духовна подкрепа. Трепери. С неясен блуждаещ поглед се приближава към авансцената. С драматичен тон, изпълнен с достойнство, говори към публиката).

Толкова е горещо... а ме изпълва студ... студ, вътре в мен, който смразява кръвта ми, парализира разсъдъка ми, спира дъха ми ... задушават ме ... изпитвам студа на смъртта! ...Смъртта?

(ОТ УЛИЦАТА ЗВУЧАТ ДЕТСКИ ГЛАСОВЕ)

Аз не знам каква е смъртта... Децата! ... Те могат само да играят и да вдигат глъч и да шумят като врабчетата, приютили се в сянката на дърветата или под стрехите, за да отдъхнат... Или полетяват разпилени между покривите... над улиците...

(РЕПЛИКАТА ГО ПРЕНАСЯ В СИТУАЦИЯТА, ЗА КОЯТО ГОВОРИ)

И аз бях дете като тях... Също като тях...

СЦЕНА ВТОРА

НИКОЛА И ЕЛЕНА В ДЪНОТО СЕ ОЧЕРТАВА ПАНОРАМА НА БАНСКО С ПЛАНИНАТА ПИРИН. РЕШЕТКИТЕ ИЗЧЕЗВАТ.

НИКОЛА: В Банско, родния ми град, аз и по-малкият ми брат Борис се къпехме в реката Глазне заедно с приятели... Ловяхме риба, изкачвахме планината, а в това време Райна, сестра ни, помагаше на мама в домакинството.

ЗВУЧИ ПЛИСКАНЕТО НА ДЕЦА, КЪПЕЦИ СЕ В РЕКАТА. НИКОЛА СЕ ОБРЪЩА КЪМ ПАНОРАМАТА НА БАНСКО И СЛУША ГЛАСА СИ КАТО ДЕТЕ. ПОЯВЯВА СЕ ЕЛЕНА, ПОНЕСЛА КОШНИЦА, ПЪЛНА С РИБА И СЯКАШ СЛУША МАЛКИЯ СИ СИН НИКОЛА.

ГЛАСЪТ НА НИКОЛА КАТО ДЕТЕ: Мамо, всичките тия риби ги улових в реката. Следобед ще донесем още, още много... Повтарям на Борис да не говори високо като хвърляме въдиците, защото рибата се плаши и бяга ... (ПАУЗА) Добре, мамо! Първо ще си напишем домашните, а после ти и баба Мария ще ни разказвате как хайдутите са трепали турците.

(ГЛАСЪТ ПОЛЕКА ЗАТИХВА. ЕЛЕНА ОСТАВА НЕПОДВИЖНА.)

НИКОЛА (КЪМ ПУБЛИКАТА): Майка ни беше учителка в училището. Беше много културна и фина жена.

ЕЛЕНА ИЗЧЕЗВА. Баща ни Йонко беше търговец. Преди всичко беше важна фигура в народоосвободителното движение. (ТЪЖЕН) Между приятелите му беше и царят, когото често придружаваше на лов...

СЦЕНАТА СЕ ЗАТЪМНЯВА

КАРТИНА ВТОРА

КИЛИЯТА В ЗАТВОРА. В ДЪНОТО СЕ ПОЯВЯВАТ КАРТИНИ ОТ ВОЙНАТА НА ГЕРМАНИЯ СРЕЩУ РУСИЯ.

СЦЕНА ПЪРВА

НИКОЛА (ЗАСТАНАЛ ОТ ЕДНАТА СТРАНА НА СЦЕНАТА И ГОВОРИ КЪМ ПУБЛИКАТА):

През 1914 година Германия обяви война на Русия. Тогава бях на пет години. В дома ни се говореше главно за войната, за нея говореха и хората по улиците, на площада, в кръчмите... Мама ни учеше на народните традиции и обичаи. Четеше ни стиховете на Ботев и Яворов. Яворов като четник се бе укривал в къщата ни. Сядах на коленете му, а той ми разказваше за битките и схватките с турския потисник. Ако си мислите, че бяхме прекалено малки, за да слушаме и попиваме тези истории, се лъжете. Мама рецитираше стихотворенията на двамата поети, сякаш изпълняваше ритуал, сякаш бяха свещен спомен, заслужаващ преклонение, пример, който така силно ни вълнуваше, че ние с Борис силно желяехме да продължим делото и борбата на тези смели мъже, за да постигнем по-добър живот за народа ни. Бяхме изпълнени с ентузиазъм...Ако само можех да спра хода на времето!...

ЗВУЧИ ГЛАСЪТ НА ЕЛЕНА, КОЯТО РЕЦИТИРА СТИХОВЕ ОТ ДВАМАТА ПОЕТИ. КАРТИНИТЕ ОТ ВОЙНАТА ИЗЧЕЗВАТ.

СЦЕНА ВТОРА

НИКОЛА И СЪВЕСТИТА (КОНСИЕНСИЯ)
НИКОЛА ПРАВИ НЯКОЛКО КОЛЕБЛИВИ КРАЧКИ КЪМ
ЕДНАТА СТРАНА НА СЦЕНАТА, ОБГРЪЩА ГЛАВАТА
СИ С РЪЦЕ.

СЪВЕСТИТА (ПОЯВЯВА СЕ ОБЛЕЧЕНА В ТУНИКА В БЛЕДИ
ЦВЕТОВЕ): Никола! ... Никола... Никола...

НИКОЛА (СТРЕСНАТ): Коя си ти?...

СЪВЕСТИТА: Не ме ли познаваш?

НИКОЛА: Не съм те виждал преди.

СЪВЕСТИТА: Но не за първи път разговаряме.

НИКОЛА: Халюцинации! За какво идваш? Предпочитам да съм сам.

СЪВЕСТИТА: Невъзможно е. Аз съм твоята съвест и докрая ще бъдем
заедно.

НИКОЛА: За какво? За да ме натовариш с още мъка, с още болка и
угризения за всичко, което не успях да свърша ли?

СЪВЕСТИТА: Трябва ти компания. Нуждаем се един от друг и именно
сега...

НИКОЛА: Двадесет и трети юли 1942 г. Осъдиха ме на смърт и след
няколко часа ще бъда разстрелян.

СЪВЕСТИТА: Такава е присъдата на Трибунала, но ти ще продължиш
да живееш, няма да те унищожат, нито теб, нито идеите ти.

НИКОЛА: Фантазираш! ... Лъжеш!...

СЪВЕСТИТА: Не можеш да избягаш от мене, нито от паметта си.

НИКОЛА: Върви си! ... Уморен съм... много съм уморен!... Ти си само
един сън, измама, мираж!...

СЪВЕСТИТА: И не съм нито съвестта ти, нито гласът на хората, така
ли?...

НИКОЛА: Не! Съвсем не си това, което казваш...

СЪВЕСТИТА: Аз съм и всички онези жени, които означаваха нещо за
теб... Аз съм даже любовта. Но защо не мога да я отделя от
горчивината?

НИКОЛА: Човешката природа ме занимава по съвсем друг начин.

СЪВЕСТИТА: Любовта всъщност няма род и тя ще бъде винаги с теб.

НИКОЛА: – Любовта е всичко онова, което ме вълнува и ме доближава най-силно до света, до действителността, използвайки простичките думи на народа. Народът, който работи и се бори, и страда... Възмущават ме онези, които злоупотребяват с властта и службите си... това е моят път.

СЪВЕСТИТА: Все още ли не се чувстваш свободен?

НИКОЛА: Не! Докато народът не е свободен и докато продължават да го лишават от правата му ... няма мога да се чувствам свободен?

СЪВЕСТИТА: Борбата в името на правото и за установяването на закони, еднакви за всички, не би трябвало да бъде надежда, а действителност.

НИКОЛА: Всичко се повтаря, повтарят се същите грешки, въпреки че историята е преизпълнена със събития, които ни предупреждават да не изпадаме в същите заблуди.

СЪВЕСТИТА: Човечеството става все по-неразумно и опитът на онези преди нас няма никакво значение.

НИКОЛА: Жертвите на другите сякаш нямат нищо общо със собствените ни интереси.

СЪВЕСТИТА: Героите останаха много малко, но изобилстват предателите, недостойните, използвачите, които се стремят да влязат в мръсната и лесна игра на водачите в наддаването, без да се интересуват от плитката им съвест.

НИКОЛА: Да оповестяваш и защитаваш правата на човека, принципите, водещи към свободата, винаги са причислявани към престъпленията и са причина за преследване и присъди.

СЪВЕСТИТА: Вече много години страдаме от тази язва, от тази зараза, която постепенно се разпростира и нараства.

НИКОЛА: Понесох с достойнство всички унижения на живота.

СЪВЕСТИТА: Та кой може да нарече братя властниците и богатшите?

НИКОЛА: Тишината, увенчаваща челата на хората като богове.

СЪВЕСТИТА: Изненадата винаги предизвиква у теб ентузиазъм.

НИКОЛА: Животът с насладите и мъките си ще коленичи пред всеки един от нас...

СЪВЕСТИТА: Каква беше твоята борба?

НИКОЛА: Борбата на всички. През целия си живот пазех в себе си ангела, който се превърна в демон на умората.

СЪВЕСТИТА: Когато си само на тридесет и три? Ами ти почти не си живял ... Виж у мен Бойка, съпругата ти, виж работните хора, на които се посвети и които те последваха.

НИКОЛА: Прекалено много личности в една-единствена фигура.

СЪВЕСТИТА: Убеди се сам. Аз съм тази, която ти искаш.

НИКОЛА: Не съм те викал.

СЪВЕСТИТА: Мой дълг е да се явя, когато съм ти нужна.

НИКОЛА: Нищо няма да промени съдбата ми. Никой не ме чу и не ми подаде ръка.

СЪВЕСТИТА: Мнозина се постараха да го направят.

НИКОЛА: Страхуват се... Имат деца, които трябва да пазят... Достатъчно причини, за да се скрият и да не ме защитят.

СЪВЕСТИТА: Направиха го.

НИКОЛА: Кой съм аз?... Никой. Един мъж, осъден на разстрел.

СЪВЕСТИТА: Грешаш. Ти си лидерът, душата на революцията срещу безчинствата на експлоататорите. Ти си един смел мъж, съпротивлявал се до края... Борил се, за да защити гордостта на своя народ с думите и делата си.

НИКОЛА: Каква е моята заслуга?

СЪВЕСТИТА: Застана на страната на по-слабия и загуби.

НИКОЛА: Все още не!... Народът, който страда, винаги поема най-тежката съдба и също като семето трябва да потъне в земята, за да възкръсне и да даде желанния плод.

СЪВЕСТИТА: Семето... Идеята, която не ти дава мира!

НИКОЛА: Всяко човешко същество е като бразда в плодородна земя, което трябва да разцъфти и да бъде полезно на другите, като послужи за храна на новите поколения, на бъдещето...

СЪВЕСТИТА: Би ли се борил, даже и нищо да не успееш да промениш?

НИКОЛА: Принадлежа на българския народ, който един ден ще осъществи мечтата си да полети високо, много високо, също като птиците, прелитащи над долини и морета, и няма да се чувства по-ниско от другите.... Няма да бъде роб на собствените си мизерия и ограничения.

СЪВЕСТИТА: Оставаш мечтател докрай!

НИКОЛА: Такъв съм !

СЪВЕСТИТА: И заглушаваш гласа си?

НИКОЛА: Стиховете ми сами говорят и крещат. Могат да отнемат живота ми, но не и уважението, достойнството и себеотдаването.

СЪВЕСТИТА: Не си разочарован!

НИКОЛА: Отново бих сторил същото.

СЦЕНАТА СЕ ЗАТЪМНЯВА.

ПОЯВЯВА СЕ ХОРЪТ В ЕДНАТА СТРАНА НА
СЦЕНАТА. ПЕЕ ИЛИ РЕЦИТИРА.
ХОР (РЕЦИТИРА ЧАСТ ОТ СТИХОТВОРЕНИЕТО
„ДВУБОЙ”):

СЦЕНАТА СЕ ЗАТЪМНЯВА.

*Ние сплетохме здраво ръце,
с тебе се счепкахме здраво.
Кръв капе от мойто сърце.
Грохнал си ти. Тогава?
Един ще бъде повален,
един ще бъде победен
и победеният си ти ...*

КАРТИНА ТРЕТА

**ДОМЪТ НА СЕМЕЙСТВО ВАПЦАРОВИ В БАНСКО.
ЕСЕНТА НА 1930 Г. ЕЛЕНА СЕДИ ДО МАСАТА И
КЪРПИ ДРЕХИ, КОИТО ВАДИ ОТ ЕДНА КОШНИЦА.
ДАВА ИЗРАЗ НА УМОРАТА СИ С ЖЕСТ. НИКОЛА Я
НАБЛЮДАВА И ПОКЛАЩА ГЛАВА.**

СЦЕНА ПЪРВА НИКОЛА И ЕЛЕНА

НИКОЛА (ПРИБЛИЖАВАЙКИ СЕ КЪМ НЕЯ ЗАД ГЪРБА Й,
ПРЕГРЪЩА Я): Прекалено много работиш.

ЕЛЕНА: Работата сама няма да се свърши.

НИКОЛА: Вечер би могла да си почиваш, а ти продължаваш с
домашната работа. Не спираш нито за миг!

ЕЛЕНА: Майка ми правеше така, също и баба ми... на това ме
научиха.

НИКОЛА (ВЗИМА РЪЦЕТЕ Й В СВОИТЕ С МНОГО НЕЖНОСТ):
Всичко преминава през тези длани...!

ЕЛЕНА: Длани, покрити с мозоли от работата, изхабени от пране и
готвене вече толкова години... това са дланите на жена,
която е готова да умре от обич към семейството си.

НИКОЛА: Тези длани ме научиха да пиша, положиха в ръцете ми
съкровищата на книгите и ме научиха колко е ценна ласката.

ЕЛЕНА: Всички жени, които работят на полето, сеят и жънат, имат
ръце като моите, по това си приличаме.

(ГЛЕДА ВТРЕНЧЕНО, С УМИЛЕНИЕ.)

НИКОЛА: Защо ме гледаш така? Безпокоиш ме.

ЕЛЕНА (ИЗПРАВЯ СЕ И ГО ЦЕЛУВА ПО ЧЕЛОТО. ПОСЛЕ СЯДА
И ОТНОВО ПОДХВАЩА РАБОТАТА СИ): Понякога ме
обземат странни мисли... сякаш предчувствам нещо, което
по-късно се случва и аз не мога да го предотвратя.

НИКОЛА: Нещо лошо за мен ли?.. Хайде сега, майка ми – магьосница!

ЕЛЕНА: Баща ти непрестанно ми повтаря да престана да тъпча главата си с разни мисли, да се успокоя и по-малко да се тревожа, да не се превръщам в птицата, носеща лоши вести.

НИКОЛА (СЯДА КРАЙ МАСАТА): Разкажи ми всичко.

ЕЛЕНА (ПРИКРИВАЙКИ МИСЛИТЕ СИ): Изведнъж те видях като дете, което много искаше да съчинява детски стихотворения. Играеше на театър и пишеше в училищния стенвестник. Слушаше музика, рисуваше...

НИКОЛА: Учеше ме да пея народни песни и ми подари мандолината.

ЕЛЕНА: А вече си истински мъж!

НИКОЛА: Тревожи те, че съм пораснал ли?

ЕЛЕНА: Коя майка не се тревожи! Много време мина от първото въстание против фашистите, а положението става все по-мрачно.

НИКОЛА: Точно бях навършил 14 години. Помня всичко.

ЕЛЕНА: Военната хунта, оглавена от цар Борис, сечеше хората безмилостно. Избиха всички въстанали.

НИКОЛА: Загинаха много невинни хора.

ЕЛЕНА: Министър-председателят ръководеше Народното събрание, а царят командваше войската.

НИКОЛА: Генералите, които не бяха съгласни с действията на правителството, убиха министър-председателя – големия селски ръководител Александър Стамболийски, водач на мнозинството.

ЕЛЕНА: До онази година изборите бяха свободни. Имахме парламент, който действаше демократично, въпреки че държавата беше монархия.

НИКОЛА: И трябваше да провалят парламента?

ЕЛЕНА: Военните не одобряваха политиката му. Комунистическата партия не се намеси. Не подкрепи селските бунтове.

НИКОЛА: Не се е намесила при такава възможност?

ЕЛЕНА: Все още не беше готова. Военната хунта не си поплюваше. Бяха безпощадни.

НИКОЛА: Бяха палачите на управниците.

ЕЛЕНА (МНОГО СЕРИОЗНА, ПРЕЖИВЯВАЙКИ ДУМИТЕ СИ):
Какво сме преживели! Арести, разстрели на виновни и на невинни... Паднаха и комунисти. Хората се объркаха, не знаеха как да реагират!

НИКОЛА: Какви българи са тия, дето застават на страната на по-силния?

ИЗПРАВЯ СЕ И СЕ РАЗХОЖДА НЕСПОКОЕН.

ЕЛЕНА: Във всички революции по света се получава същото. Да защитаваш справедливостта си има своята висока цена.

НИКОЛА: А комунистите тогава, след като видяха, че ситуацията става опасна, започнаха да търсят контакт с други партии, за да могат да се намесят.

ЕЛЕНА: Много добре си информиран. (СЛЕД КРАТКА ПАУЗА)
Питам се, няма ли друг начин да се постигне мир, освен с оръжие. От това никой не печели, губят всички, отстоявайки намеренията си.

НИКОЛА: Централният комитет организира въстанието през септември 23-а. Имахме си проблеми. Много от приятелите ни – селяни и работници от Банско – проляха кръвта си. Кръв, която ще се влее в нашите усилия, в мъчителния ни стремеж да постигнем това, за което те истрадаха.

ЕЛЕНА: Цар Борис идваше често в дома ни, ходеше на лов по тези краища. Баща ти го придружи на няколко пъти. Тогава ти беше дете и царят те вземаше на коленете си.

НИКОЛА (ПРОДЪЛЖАВА ТЕМАТА): Повече от двайсет хиляди души загинаха в боевете.

ЕЛЕНА: Въстаниците взеха властта в много села и градове. В град Фердинанд установиха работническо-селска власт.

НИКОЛА: И в големите ли градове като София, Варна, Пловдив, Бургас и Видин?

ЕЛЕНА: Там имаше военни гарнизони, подсилени с големи количества оръжия и не бяха превзети от въстаниците.

НИКОЛА: Било е страотно клане!

ЕЛЕНА: Беше ужасно!.. Потопиха въстанието в кръв. Клаха така, както си искаха.

НИКОЛА: А народът? Как разреши това?

ЕЛЕНА: По-силният винаги има право. Избиха работници, селяни, занаятчии, учители, студенти... Само в Северозападна България убиха двеста учители и висшисти.

НИКОЛА: Властта винаги преследва културата.

ЕЛЕНА: Много депутати комунисти и земеделци ги разстреляха по ъглите и в градинките на София.

НИКОЛА: Никой ли не наказва убийците?

ЕЛЕНА: Срещу масовото изстребление се надигна организирано гражданско движение в защита на жертвите. Но... и днес има хора, които са на страната на убийците!

СЦЕНАТА СЕ ЗАТЪМНЯВА

СЦЕНА ВТОРА

НИКОЛА (ПОЯВЯВА СЕ В ЕДИНИЯ КРАЙ НА СЦЕНАТА
И РЕЦИТИРА ДОВЕРИТЕЛНО КЪМ ПУБЛИКАТА):

*„Ето, аз дишам,
работя,
живея
и стихове пиша,
тъй както умея.”*

Освен това съм изцяло посветен на каузата. Народът, моят народ не може да изгърпи престъпното оскърбление, обусловено от вечния стремеж: да доминираш и да сплатиш другия, като използваш организирано преследване.

Една фракция на Комунистическата партия решава, че е настъпил моментът да избухне второ въстание, което да свали властта. Анархисти и комунисти организират въоръжени отряди и ги изпращат в планините. Ръководителите на въстанието през 23-а година емигрират извън страната. Бойна група убива един генерал от войската на царя – негов приятел. Поставят експлозивно устройство в черквата „Света неделя”, което трябва да избухне по време на панихида, на която присъства царят, и да го убие. Поради грешка в часа, атентатът се проваля, но отприщва масови арести и убийства на интелектуалци и антимонархисти, които всъщност са фигурирали в списъците да бъдат унищожени.

Това е 1925 година и отмъщението на властта избива повече хора, отколкото падналите в боевете, а между тях са най-изтъкнатите интелектуалци на страната. „Клаха народа, както и турчин не го е клал” – писа Антон Страшимиров.

Но народът не се стъписва пред изстреблението, не се и примирява.

СЦЕНАТА СЕ ЗАТЪМНЯВА

ПОЯВЯВА СЕ ХОРЪТ, КОЙТО ПЕЕ ИЛИ РЕЦИТИРА.

ХОР:

*На мокрия паваж
                                лежи
човек, застрелян от засада.
Небето, заредено с взрив,
ще падне с трясък
                                на площада.
Човекът, който там
                                лежи
във локва кръв,
е моят брат
и в стъклените му очи
омраза и любов горят.*

СЦЕНАТА СЕ ЗАТЪМНЯВА

КАРТИНА ЧЕТВЪРТА

**ДОМЪТ НА СЕМЕЙСТВО ВАПЦАРОВИ В БАНСКО.
КЪСНА УТРИН В ПЪРВИТЕ ДНИ НА ЛЯТОТО НА 1932
ГОДИНА. ЕЛЕНА НЯКОЛКО ПЪТИ ПОГЛЕЖДА ПРЕЗ
ПРОЗОРЕЦ, ПРОЯВЯВАЙКИ НЕТЪРПЕНИЕ.
ПОДРЕЖДА НЯКОЛКО ДОМАТА И КРАСТАВИЦИ
ВЪВ ФРУКТИЕРАТА, КОЯТО ПОСТАВЯ НАМАСАТА.**

ЕДИНСТВЕНА СЦЕНА
НИКОЛА И ЕЛЕНА

НИКОЛА (ОБЛЕЧЕН Е В УНИФОРМАТА НА ВОЕННОМОРСКОТО
УЧИЛИЩЕ ВЪВ ВАРНА. НОСИ БАГАЖА СИ ВЪВ
ВЪРЗОП): Къде е най-красивата, най-умната и най-добрата
готвачка на света?

ВЛИЗА В КЪЩАТА, ОСТАВЯ БАГАЖА И ШАПКАТА НА НЯКОЕ
МЯСТО. НАВЕЖДА СЕ НАД МАЙКА СИ, ПРЕГРЪЩА Я
И НЕЖНО Я ЦЕЛУВА, КАТО Я ВДИГА НА РЪЦЕ.

ЕЛЕНА: Стига, Кольо, стига!

НИКОЛА (СВАЛЯ Я НА ПОДА): Много исках да те видя!

ЕЛЕНА: Ние тук също тъгувахме за теб.

НИКОЛА: Как са татко, Борис и Райна?

ЕЛЕНА: Всеки миг ще се върнат, а майка ти, ето, приготвя любимото
ястие на най-големия си син. Много тъгувахме за теб. Много
си красив с униформата!

НИКОЛА: (С ЕНТУСИАЗЪМ) Връчиха ми дипломата за завършване
на Военноморското училище!

ЕЛЕНА: Честито! Каква радост!...

НИКОЛА: А ето и книжката с оценките от практиката на борда на
кораба "Бургас". Общ успех – отличен!

ЕЛЕНА: А колко те измъчи жестоката дисциплина във войската!

НИКОЛА: Военните трябва да се уверени в заповедите, които дават.

ЕЛЕНА: Ще ти бъдат от полза.

НИКОЛА: Възможно е.

ЕЛЕНА: Ти си отличникът. Гордея се с теб! Е, сега трябва да си намериш хубава работа и да си печелиш хляба, като не изоставяш и призванието си.

НИКОЛА: Бих ли могъл да живея, без да дишам?

ЕЛЕНА: А в деня на дипломирането си вдигнал бунт, така ли?

НИКОЛА: Някой трябва да напомня за горчивината на хората!

ЕЛЕНА: Просто не разбирам как са ти го позволили.

НИКОЛА (ПОВТАРЯ, ВЖИВЯВАЙКИ СЕ, ЧАСТ ОТ РЕЧТА СИ):

„Та как ние можем да бъдем като вас, след като сме деца на съвършено различна епоха? Ние си тръгваме и част от нас ще се наредят под знамето на разочарованието на безработните, останалите ще трябва да правят компромиси ..., за да печелят хляба си.”

ЕЛЕНА: За някои хора тези думи са бил като истинска бомба.

НИКОЛА: Сега ме наричат „бунтовника”, младия поет, механика и интелектуалеца, защитник на правата на работниците.

ЕЛЕНА (СЛУША ГО ОНЕМЯЛА): Баща ти не одобрява всичко това и мисли, че е неразумно да хвърляш публично това предизвикателство. Познаваш го, не му допада да си нарочен за нищо.

НИКОЛА: Направих това, което трябваше да направя.

ЕЛЕНА (С ГОЛЯМО ЛЮБОПИТСТВО): Разкажи ми какво видя в чуждите страни?

НИКОЛА: Съвсем не всичко беше отлично и приятно, но истината е, че паметниците и хората, които видях, ме обогатиха.

ЕЛЕНА: Получихме картичката ти от Истанбул. Хубав ли е градът?

НИКОЛА: Величествен, но и подтискащ.

ЕЛЕНА: Защо?

НИКОЛА: Заедно с величието на джамиите и крепостите... С другаря ми, с когото се разхождахме, неочаквано попаднахме на една улица, от която нахлуваше задушлива миризма на кал, нагрята от жаркото слънце, и там изникна пред нас една жена с окаяна външност... Бедността и проституцията вървят ръка за ръка.

ЕЛЕНА: Къде ли сте се напъхали?

НИКОЛА: Александрия е огнена и загадъчна, като мощната гръд на пустинята и в това голямо сърце бие и моето.

ЕЛЕНА: Много си чувствителен.

НИКОЛА: В Кипър танцувах за първи път. На този остров едни хора живеят в тотална мизерия, а други – в невероятен лукс. И така беше във всички градове, които посетихме.

ЕЛЕНА: А остров Митилин, наистина ли е магичен?

НИКОЛА (С БЛЯСЪК В ОЧИТЕ): Островът на Сафо е величествен и самотен като нея самата. Там вълните нежно гаят бордовете на кораба, сякаш се чува прелестната песен на Сафо, преминала през бурята на вековете, за да се завърне с несравнената си нежност в самата Сафо. Да рецитира стиховете си за страстната любов в тишината на нощта. Там е цялата Сафо.

ЕЛЕНА: Аах! Захласнах се и яденето ще загори! Колю, съблечи се и си отдъхни, сигурно ти е горещо.

ЕЛЕНА ПРОДЪЛЖАВА РАБОТАТА СИ, А НИКОЛА ПРИБИРА ШАПКАТА И ТОРБАТА И СЕ НАСОЧВА КЪМ СТАЯТА СИ. СЦЕНАТА СЕ ЗАТЪМНЯВА. ПОЯВЯВА СЕ ХОРЪТ – ПЕЕ ИЛИ РЕЦИТИРА:

ХОР:

*Ти помниш ли
морето и машините
и трюмовете, пълни
с лепкав мрак?*

...

*Ти помниш ли как
някак много бързо
ни хванаха в капана на живота?
Опомнихме се.
Късно.*

СЦЕНАТА СЕ ЗАТЪМНЯВА.

КАРТИНА ПЕТА

ГЛАВНИЯТ ПЛОЩАД НА БАНСКО. СЛЕДОБЕДНО ВРЕМЕ НА ПРОЛЕТЕН ПРАЗНИЧЕН ДЕН ПРЕЗ 1933 ГОДИНА. БОЙКА И НИКОЛА СЕ РАЗХОЖДАТ С ВИД НА МЛАДИ ВЛЮБЕНИ ОТ ОНЕЗИ ГОДИНИ.

ЕДИНСТВЕНА СЦЕНА
БОЙКА И ВАПЦАРОВ

НИКОЛА ИМПУЛСИВНО ВЗЕМА РЪКАТА НА БОЙКА И Я
ОТВЕЖДА КЪМ ПО-ТИХО МЯСТО НА ПЛОЩАДА, НАПРИМЕР
ПОД НЯКОЕ ДЪРВО.

БОЙКА: Внимавай. Не бъди така невъздържан. Могат да ни видят.

НИКОЛА (ПРОЧУВСТВЕНО, С ОБИЧ): Дните минават бързо или
бавно. Минават много бавно, ако не мисля за теб, ако това
въобще е възможно.

БОЙКА (КОКЕТНО): Толкова много ли означавам за теб? Та ти почти
не ме познаваш...

НИКОЛА: Не можех да си представя, че ще ме слушаш да ти говоря
или че въобще ще обърнеш внимание на един обикновен
механик като мен.

БОЙКА (ПРЕКЪСВА ГО): Изключително ми е приятно и приятелките
ми завиждат, че излизаш с мен. Толкова се забави, докато се
решиш.

НИКОЛА: Ти беше ли забелязала интереса ми?..

БОЙКА: Кольо, очите ти щяха да изхвъркнат от орбитите, когато се
срещнехме. Всяка жена умее да разчита погледа на един
мъж, въпреки че невинаги познава.

НИКОЛА: Бойя, ти си моето бъдеще, ти си големият изгрев, озарил
живота ми.

БОЙКА: От вълнение ли го казваш или наистина го чувстваш?

НИКОЛА: Нима се съмняваш?

БОЙКА: Съблазнителните думи са измамни.

НИКОЛА: Ти си гласът, който ръководи душата ми, който поставя финална точка на съдбата ми, който звучи в мен непрестанно, но не очаква никакво възмездие, глас, превърнал се в най-съкровената ми същност и разбил тишината, който не се уморявам да слушам и ме вдъхновява да се боря и да бъда различен.

БОЙКА: Всичко това виждаш в мен?

НИКОЛА: Ти си...

БОЙКА (С НЕТЪРПЕНИЕ): Какво съм?

НИКОЛА: Ти си вълната от бурното море, заливаща галъовно плажа.

БОЙКА: Това си представяш и искаш, а то е същото, което и аз искам.

НИКОЛА: Ако отново те срещнех, никога нямаше да те оставя сама. Ще завържа тялото си за твоя образ с вериги от обич и ще ти дам даже спомените си, целия си живот в любовта и страданието, които ме отвеждат към непонятни местности на залеза, ако само ти да си с мен и като залязващото слънце да се потапяш в неизвестното, а аз те търся, но все не улучвам пътя... Бойке, желая те!

ПРАВИ ОПИТ ДА Я ЦЕЛУНЕ.

БОЙКА (ВЪЗПИРА ГО): Кольо, събуди се. Ние сме заедно и винаги ще бъдем!

НИКОЛА: Ще се омъжиш ли за мен?...

БОЙКА: Не бързаш ли?

НИКОЛА: Ако ме приемеш, ще ме направиш най-щастливия сред смъртните.

ГРУПАТА НА ХОРА ГИ ПРЕКЪСВА, КАТО НАХЛУВА, ИГРАЕЙКИ ХОРО.

БОЙКА И НИКОЛА СЕ ХВАЩАТ НА ХОРОТО И ИГРАЯТ.

СЦЕНАТА СЕ ЗАТЪМНЯВА

КАРТИНА ШЕСТА

ДОМЪТ НА СЕМЕЙСТВО ВАЩАРОВИ. ЛЯТНА ВЕЧЕР ПРЕЗ 1933 ГОДИНА. НИКОЛА Е СЕДНАЛ ДО МАСАТА И Е ВГЛЪБЕН В ЧЕТЕНЕ.

ЕДИНСТВЕНА СЦЕНА
ЕЛЕНА И НИКОЛА

ЕЛЕНА (ПОЯВЯВА СЕ, ОБЛЕЧЕНА В ДЪЛГА РОБА): Никола, вече е много късно. Утре трябва да ставаш рано за работа. В този тежък живот не можеш да позволиш да те уволнят.

НИКОЛА: Много е горещо!...

ЕЛЕНА: И мен сън не ме хваща. Вече не знам колко чаши вода изпих.

НИКОЛА: Използвам нощния хлад, за да чета и да пиша.

ЕЛЕНА (С ЛЮБОПИТСТВО): Казаха ми, че си имаш приятелка и че работата е сериозна.

НИКОЛА (ИЗПРАВЯ СЕ): Казва се Бойка Димитрова. Учи математика.

ЕЛЕНА: Ако баща ти е съгласен, надявам се да не греши. И двамата ти желаем само най- доброто. Ах, той като научи, че искаш да се жениш...

НИКОЛА: Каза ми: „Няма да се жениш, докато не я видя. По- добре ще е да я видя, без тя да разбере.”

ЕЛЕНА: Какъв хитрец! Стара лисица!

НИКОЛА: Отвърнах му: „Татко, ще я видиш утре на танците на площада, аз ще танцувам с нея. Предупреждавам те, че няма да се объркаш, защото тя е най- красивата девойка, която някога си виждал.”

ЕЛЕНА: Но танците не са били в Банско, а в читалището в Горна Джумая и тъй като баща ти всички го познават и е от заможно и известно семейство, се скрил на балкона на залата.

НИКОЛА: Гледаше от високо, от балкона и я позна. Бойка не знаеше, че я наблюдават.

ЕЛЕНА (ИМИТИРА ГЛАСА НА БАЩАТА): Тази жена я бива да ти стане жена. Освен това е от добро семейство, подхожда ти...

НИКОЛА: Подхожда ти ... подхожда ти! Съвет на добър търговец. Тъй или иначе, никой не би могъл да ми попречи.

ЕЛЕНА: Цялото ни семейство я харесва.

НИКОЛА: Значи си знаела. Тогава защо ме разпитваш?

ЕЛЕНА: Защото искам да го чуя от теб. Различно е.

НИКОЛА: Сватбата ни ще бъде съвсем обикновена. Никаква показност.

ЕЛЕНА: Сватбата ще стане, както е редно. Ще ви венчаят в Горна Джумая, така, както се венчахме ние с баща ти.

НИКОЛА: Бойка иска същото и аз не се противя.

ЕЛЕНА: Заплатата ти на техник във фабриката в Кочериново не е висока и няма да разполагаш с много пари.

НИКОЛА: Известно време ме държаха без работа, това е засега. Ти знаеш причините. Надявам се на по-добри времена.

ЕЛЕНА: Ще успеете! Ще се изправите на крака!

СЦЕНАТА СЕ ЗАТЪМНЯВА

КАРТИНА СЕДМА
ПЪРВАТА БРАЧНА НОЩ. СПАЛНЯ. 2 ФЕВРУАРИ 1934
Г. БОЙКА И НИКОЛА СЕ ПОЯВЯВАТ В СВАТБЕНИТЕ
СИ ОБЛЕКЛА.

СЦЕНА ПЪРВА
НИКОЛА И БОЙКА

НИКОЛА (ДВАМАТА СА ЗАСТАНАЛИ ЕДИН СРЕЩУ ДРУГ. ДОКАТО СЕ СЪБЛИЧА, НИКОЛА ЦЕЛУВА СТРАСТНО БОЙКА. СВАЛИЛ РИЗАТА СИ, ВНИМАТЕЛНО СВАЛЯ БУЛОТО НА МЛАДОЖЕНКАТА И ЗАПОЧВА НЕЖНО ДА Я РАЗСЪБЛИЧА.): Нима бих могъл да накарам душата си да замълчи, да я отдели от твоята?... Как бих могъл да посрещам утрото на всеки нов ден, ако не си в прегръдките ми? Двамата, изгубени в безкрайността на долина, наситена с аромата на много цветя, където звъни шепотът на водоскоци и чуруликането на чучулигата събужда розовата светлина на утринта, изгряла в кожата ти, така чиста и нежна под ласките на целувките... Двамата сме сякаш едно – като листенцата на цветята или като нотите на сладката мелодия, която звучи, когато произнасям името ти Бойка, любов моя...

СЦЕНА ВТОРА

ЕЛЕНА (ПОЯВЯВА СЕ В ЕДИНИЯ КРАЙ НА СЦЕНАТА. ГОВОРИ КЪМ ПУБЛИКАТА): Същата година, в Кочериново, синът ми Никола постъпва в Комунистическата партия. От дете съм го учила да се интересува и да защитава правата на работниците, говорех му за Гоце Делчев, за Даме Груев и за Никола Карев...и за още толкова много борци. Скоро Никола

се изявява като водач на борбите на работниците от фабриките, а за последствията той пише в стиховете си.

СЦЕНАТА СЕ ЗАТЪМНЯВА

КАРТИНА ОСМА
ДОМЪТ НА БОЙКА И НИКОЛА В КОЧЕРИНОВО.
СЛЕДОБЕД. В КРАЯ НА 1936 ГОДИНА. ВАЛИ СНЯГ.

ЕДИНСТВЕНА СЦЕНА
БОЙКА И НИКОЛА

БОЙКА (СЕДНАЛА ДО ЛЮЛКАТА, ТЯ ЛЮЛЕЕ МАЛКИЯ ЙОНКО, КОЙТО Е ПОЧТИ НА ЕДИН МЕСЕЦ. ПЕЕ ЛЮЛЧИНА ПЕСЕН. ДЕТЕТО ЗАСПИВА И ТЯ ГО ОСТАВЯ В ЛЮЛКАТА. ЧУВА СЕ ШУМ ОТ ОТВАРЯНЕ И ЗАТВАРЯНЕ НА ПЪТНАТА ВРАТА. СЛЕД МАЛКО ВЛИЗА НИКОЛА, СИЛНО ЗАГРИЖЕН. ЦЕЛУВА ЙОНКО И БОЙКА. СВАЛЯ ЯКЕТО И ШАПКАТА СИ. ОСТАВЯ ГИ НА ЗАКАЧАЛКАТА.): По лицето ти чета, че се е случило нещо ужасно!...

НИКОЛА (ВЪЗМУТЕН): Собственикът ме уволни от фабриката, изгони и другарите, с които организирахме протеста.

БОЙКА: Говори по-тихо, ще събудиш детето!

(ДВАМАТА СЕ ОТДЕЛЯТ ОТ ЛЮЛКАТА.)

Ти оглави манифестацията, когато затвориха фабриката, а после я отвориха отново поради натиска на хората, водени от теб. Ето, че не ти го простиха.

НИКОЛА: Триста семейства са оставили на улицата.

БОЙКА: С какво ще живеем сега?...

НИКОЛА: Само това ли ти хрумна?

БОЙКА: Един от двамата ни трябва да стъпи на земята и да се погрижи за семейството си повече, отколкото за тези, които създават само проблеми.

НИКОЛА (С МОЛБА В ГЛАСА): Не, Бойке!... Само ти не ми говори така!...

БОЙКА: Как ще се оправим, след като безработицата става с

всеки изминал ден все по-голяма, а ти самият действаш така, че да те уволнят?

НИКОЛА: Само искам да се преборя с мизерията. Тя души все по-яко народа, погубва толкова много невинни хора...

БОЙКА (ПРАВИ УСИЛИЯ ДА ГО УБЕДИ): Кольо, ти си учен човек, културен, имаш професия... Не можеш да седиш със скръстени ръце и да си губиш времето с тези идеи, които не всички разбират и споделят... Ето, виждаш резултата. Ти самичък няма да разрешиш проблемите, то не е като да пишеш стихове...

НИКОЛА: Правителството и онези, които могат да помогнат на бедните, не го правят, а какво могат бедните, без да им подадем ръка?

БОЙКА: Да, властта винаги е на страната на имащите. А ние, какво имаме ние?

НИКОЛА: Именно затова те трябва да премахнат недоимъка и мизерията. Работодателите, собствениците на фабриките, земевладелците – всички бягат от усложненията и не ги е грижа за народа.

БОЙКА: И точно ти ли ще ги накараш да бъдат по-снизходителни и по-щедри?

НИКОЛА (СИЛНО УБЕДЕН В ДУМИТЕ СИ): Човекът трябва да се бори за общото благо и мира, но няма да ги постигне без война.

БОЙКА: Великите империи се запазили, проливайки кръв, използвайки сила и хитрост.

НИКОЛА: Да, това е единственият език, който разбират тираните, тия безчувствени хора... Те и децата им са нахранени и не ги интересуват другите, живеещи в глад. Ще се борим с техните оръжия, ще им заплатим с насилие за злоупотребите и несправедливостта! Ще вдигнем революция!

БОЙКА: Аз съм с теб, Кольо, с теб съм, но ме плашиш... Помисли за малкия Йонко, за нашия син...(ПЛАЧЕ) Бъди по-великодушен... Това положение ме отчайва!

НИКОЛА (ПРИБЛИЖАВА СЕ КЪМ НЕЯ С МНОГО НЕЖНОСТ):
Бойя, ... та нали го правя именно за нашия син и за децата на хората, които страдат от беззаконията на онези, които ни експлоатират и не уважават нашите права.

БОЙКА: Те няма никога да ни чуят, не им е изгодно, заглушават гласа на всеки, който е против тях.

НИКОЛА: Налагат се на народа, но той ще постигне своето!

СЦЕНАТА СЕ ЗАТЪМНЯВА

ПОЯВЯВА СЕ ХОРЪТ И ДОКАТО СНЕГЪТ ВАЛИ, ПЕЕ ИЛИ РЕЦИТИРА.

ХОР:

Завод. Над него облаци от дим.

Народът прост,

животът – тежък, скучен.

Живот без маска и без грим –

озъбено свирепо куче.

И трябва да се борим неуморно,

и трябва да си страшно упорит,

за да изтръгнеш от зъбите

на туй настръхнало,

вбесено псе

парченце хлеб.

ПОВТАРЯТ С РЕВЕРБЕРАЦИЯ:

...парченце хлеб, парченце хлеб...

СЦЕНАТА СЕ ЗАТЪМНЯВА

КАРТИНА ДЕВЕТА

СКРОМНИЯТ ДОМ НА БОЙКА И НИКОЛА В СОФИЯ. ПРОЛЕТЕН СЛЕДОБЕД ПРЕЗ 1940 ГОДИНА. ВЪРХУ ЕДИН СТОЛ Е ПОСТАВЕН ОТВОРЕН КУФАР.

СЦЕНА ПЪРВА

НИКОЛА (ОТ ЕДНАТА СТРАНА НА СЦЕНАТА, С ТЪЖЕН ГЛАС КЪМ ПУБЛИКАТА): Докато бях без работа, потънахме в крайна мизерия. Умря Йонко, нашият единствен син. Съобщиха ми тъжната новина, докато бях на един рецитал. Беше пролет, също като сега, беше май... Той беше само на пет месеца! Животът винаги е изненада. (ПАУЗА.) Потисничеството на деспотичната, феодалната Османска империя е оставило следи у нашите хора... Сега правителството ни напъха във военния блок с Германия, с чудовището Хитлер. Това, че нашите капиталисти не разполагат с достатъчно средства, не им позволява да подлагат работниците си на безпощадна експлоатация. През август, три месеца след смъртта на сина ми, най-накрая намерих работа в мелницата на братя Бургачеви, продължих да пиша стихове, в които споделях болката ни с Бойка, споделях горчивината на народа, преживяващ в глад и недоимък, рецитирах ги пред работници и селяни. Два месеца по-късно се прехвърлих от мелниците в Софийското железопътно депо като шлосер... Работих там и като огняр на локомотив, а сега съм техник в Държавния екарисаж.

(С ВНИМАНИЕ И НЕЖНОСТ ИЗВАЖДА ЧАСОВНИК
ОТ ДЖОБА СИ И ГО ЦЕЛУВА.)

Баща ми умря преди една година. Това е неговият часовник, ще го
нося до края на живота си.

СЦЕНА ВТОРА БОЙКА И НИКОЛА

(БОЙКА ПРИГОТВЯ КУФАРА НА НИКОЛА. НИКОЛА ПРИБИРА
ДОКУМЕНТИ В ЕДНА ЧАНТА.)

БОЙКА (КЪМ НИКОЛА): Ако бях магьосница, щях да те превърна в
статуя.

НИКОЛА: Толкова ли малко ме обичаш?

БОЙКА: То е, защото искам да запазя усмивката ти завинаги.
Необходима ми е!

НИКОЛА: Какво има в усмивката ми?

БОЙКА: А- а! Няма да полаская слуха ти.

НИКОЛА (ПРАВИ ТЕАТРАЛЕН ЖЕСТ, А ПОСЛЕ СТАВА МНОГО
СЕРИОЗЕН И СЕ НАМРЪЩВА): Никога повече няма да ти
се усмихвам!

БОЙКА (ГЛЕЗЕНО): И ще ме лишиш от този чуден дар? Не ми играй
театър, знам колко добър актьор си, но пред мен тия не
минават.

НИКОЛА (СЛЕД КАТО Й СЕ УСМИХВА): Уважавам силно живота и
винаги съм му благодарен. Ти си моето щастие и се
усмихвам, съзерцавам величието на пейзажа или на морето и
се усмихвам, защото трябва да сме честити от всичко, което
ни заобикаля, което излъчва мир и ни вдъхва чувство за
свобода.

БОЙКА: Предавам се. Усмивката ти ме побеждава и ме съблазнява.

НИКОЛА (ВЗИМА РЪЦЕТЕ Й В СВОИТЕ И ГИ ЦЕЛУВА): Какво
бих правил без теб?!

БОЙКА: Каквото всички други и даже още повече, ако можеш да избираш.

НИКОЛА: Какво, не ми ли вярваш?

БОЙКА: Кольо, не бих понесла да те видя с друга.

НИКОЛА: Ами ако изчезна?

БОЙКА: Не говори глупости. (СТАВА МНОГО СЕРИОЗНА.)

НИКОЛА: Ако ми кажеш всичко, което си мислиш, ще ти олекне.

БОЙКА: Не се оплаквам, защото искам да се изпълни каквото си започнал така силно, както и ти.

НИКОЛА: И какво съм всъщност аз? Спечелих награди на литературни конкурси и...

БОЙКА: Трябва да направиш по-изящни творбите си... Извинявай! Искях да кажа...

НИКОЛА: Знам колко тежък и неудобен е за теб този несигурен и неспокоен живот, който трябва да понасяш заради мен.

БОЙКА: Понякога си мисля, че съм се омъжила за поет, който не се посвещава достатъчно на писането, защото се е отдал на други интереси и на борбата в името на работниците. Гордея се с теб.

НИКОЛА: Ако родителите ми имаха повече средства, щяха да ме изучат в университета. Това е нещо, което чувствам, че ми липсва, щях да бъда по-подготвен за защитата на бедния народ и преди всичко щях да притежавам повече познания, за да стана добър писател.

БОЙКА: Кольо, ти си добър писател. Ти спечели възхищението и уважението на работниците и техниците.

НИКОЛА: На тях никой не им обръщаше внимание и не се грижеше за тях.

БОЙКА: Ти организира с тях театрална група в Кочериново. Ти ги ръководеше, играеше с тях, беше и постановчик...

НИКОЛА: Имахме театрална трупа и в Горна Джумая, малко преди да се оженим.

БОЙКА: Навършихме шест години брачен живот. Съжаляваш ли?

НИКОЛА: Няма да ти кажа.

БОЙКА (ЗАМИСЛЕНА): Аз не можах да имам повече деца.

НИКОЛА: Обещахме си да не говорим повече за това.

БОЙКА (ЗАТВАРЯ КУФАРА): Имаш време, колкото да стигнеш до гарата. Или ще изпуснеш влака.

(ОБРАЗЪТ НА БОЙКА СЕ ЗАТЪМНЯВА. В ПОЛУМРАКА ИЗГРЯВА СИЛУЕТЪТ НА СЪВЕСТИТА. ГОВОРИ НА НИКОЛА.)

СЪВЕСТИТА: За кой ли път препрочитам „Моторни песни”. Идвам от изгрева на ХХІ век. Днес е 7 ноември – твоят рожден ден. В стихотворението ”Огняроинтелигентска” си написал: „Някой би въздъхнал: „Не очаквам...” Не! Очаквам! Чака ме светът.”

НИКОЛА (ЛЕКО ИЗНЕНАДАН): Имам такъв стих.

СЪВЕСТИТА: Прозрение ли е или надежда? А може би мечта, която се сбъдна. Знаят те като поет не само в България, но и в света.

НИКОЛА: Всичко е относително – особено в поезията. Светът очаква не мен, а моя лирически герой...

СЪВЕСТИТА: Но ти се отъждествяваш със своя лирически герой. Аз идвам от твоето мечтано бъдеще. Ти къде остана?... В най-отдалечения ъгъл на Софийските гробища? Но и отдавна си се преселил в хората...

НИКОЛА: Едва ли съм толкова необходим...

СЪВЕСТИТА: Истината ти казвам...

НИКОЛА: Цензурата все още ли е на власт? От „Моторни песни” тя извади стихотворенията „Испания”, „Ботев”, „Селска хроника”...Зачерта финала на „Огняроинтелигентска”...

СЪВЕСТИТА: Законът за защита на държавата отдавна е премахнат...
Но има нещо друго... Все така си неудобен за гузните съвести.

НИКОЛА: Не ми внушавай измислени думи. Векът, от който идваш, е слънчев и чудесен... Ледовете остават в мен... С тях тръгвам към стрелбището...

СЪВЕСТИТА: Не си се променил. Разбери, смъртта не е изход. А свободата е страшна... Погубва децата си... Защо толкова силно вярваш в човека?... Той е все същият – себичен и зъл!

НИКОЛА: Общуваш с чудовища... Не се ли умори да се съмняваш във всичко и във всеки... Светът е друг... Обичай го... Аз тръгвам към нищото...

СЪВЕСТИТА: Никола... Никола... Непоправим мечтател си, Никола...

ХОР:

За мен е ясно, както че ще съмне –

с главите си ще счупим ледовете.

И слънцето на хоризонта тъмен,

да, нашто

ярко

слънце

ще просветне...

СЦЕНАТА СЕ ЗАТЪМНЯВА

КАРТИНА ДЕСЕТА

**ДОМЪТ НА СЕМЕЙСТВО ВАПЦАРОВИ В БАНСКО.
ЕЛЕНА НАБЛЮДАВА РАЗВЪЛНУВАНА ПОРТРЕТА
НА ПОЧИНАЛИЯ СИ СЪПРУГ. ПРЕКРЪСТВА СЕ И ГО
ПРИБИРА. НИКОЛА РАЗЛИСТВА ВЕСТНИК
„РАБОТНИЧЕСКО ДЕЛО”. ДАТАТА Е 24 ЮНИ 1940 Г.,
СУТРИНТА.**

ЕДИНСТВЕНА СЦЕНА НИКОЛА И ЕЛЕНА

ЕЛЕНА: Какви са новините?

НИКОЛА: Немските войски, подсилени с войски от Румъния, Унгария, Италия и испанската „Синя дивизия” са атакували съветски позиции.

ЕЛЕНА: Как е реагирал Сталин?

НИКОЛА: Сталин призовава за народна мобилизация срещу фашизма. Организиран се и се формират партизански отряди.

ЕЛЕНА: Положението е опасно, щом се наложи да прибегнат и към партизанска борба.

НИКОЛА: Партизанската стратегия е най-ефикасната. Войната винаги води до дълбоки промени в световното политическо равновесие. Проблемите си остават все същите.

ЕЛЕНА: Но и ние не искаме България да се превърне в Сталинска Русия.

НИКОЛА: Пълният граждански контрол ще съдейства за постигане на свободата!

ЕЛЕНА: А защо ще обработваме държавната земя? Държавната собственост гаранция ли е или е просто начин да продължи експлоатацията на селяните?

НИКОЛА: А не мислиш ли, че въвеждането на задължително образование ще помогне на народа да прогледне и да се осъзнае?

ЕЛЕНА: Успокой се, Кольо! Вече веднъж те арестуваха, нали? Предпазливостта е най-доброто оръжие.

НИКОЛА: Вината ми беше, че подкрепих предложението за пакт между България и Съветския съюз, което предложение съветското правителство направи на цар Борис чрез дипломата Соболев.

ЕЛЕНА: Регистриран си в полицията като бунтовник и няма да те оставят на мира. Сега си на свобода и по-добре ще е да бъдеш по-въздържан. А Бойка, тя защо не дойде с теб?

НИКОЛА: Не бяхме планирали това пътуване.

ЕЛЕНА: Не искам да се намесвам, но имам чувството, че се грижиш повече за други неща, отколкото за жена си.

НИКОЛА: Работата е на първо място!

ЕЛЕНА: На първо? Преди жена ти? Много пишеш в списания, ходиш на сбирки, на събрания!...

НИКОЛА: Използвах среща на партията в Горна Джумая и дойдох да те видя, преди да отпътувам за София.

ЕЛЕНА: Откакто баща ти си отиде, се чувствам много самотна, нямам желание за нищо. Колко е часът?

НИКОЛА (ВАДИ ДЖОБНИЯ ЧАСОВНИК И КРАСНОРЕЧИВО ПОГЛЕЖДА ЧАСА): Сега е точно десет.

ЕЛЕНА: Да, попитах по навик... Колко спомени имам аз с този часовник!

НИКОЛА: Баща ми беше достоен и смел комита. Голям човек!

ЕЛЕНА: Беше съпруг и баща за пример!

НИКОЛА: Питам се, защо търпяхме толкова дълго?

ЕЛЕНА: Политическите недоволства избухват, когато личността е подложена на натиск и равенството е заплашено.

НИКОЛА: Фашизмът се ражда в центъра на социалната капиталистическа система.

ЕЛЕНА: Фашисти винаги е имало, в цялата история.

НИКОЛА: Те са хитри и са добре организирани. Проникнат ли веднъж в демократичната държава, премахват законните структури, които самите те са използвали, за да се издигнат до властта и създадат единствена партия. Такава е стратегията на фашизма.

ЕЛЕНА: Винаги е ставало така! Облагодетелстват се едрите собственици, капиталистите, за сметка на средния или дребен собственик.

НИКОЛА: Да пресъздаваш отново миналото, води към капитализъм!... Това е силата на носталгията и на историята.

ЕЛЕНА: А Комунистическата партия?

НИКОЛА: За фашизма тя е предизвикателство за опасност и за революция!

ЕЛЕНА: Така е, Кольо, така е и те няма да се успокоят, докато не я премахнат.

НИКОЛА: Няма да им се дадем лесно!

СЦЕНАТА СЕ ЗАТЪМНЯВА.

В ЕДИНИЯ КРАЙ НА СЦЕНАТА СЕ ПОЯВЯВА
ХОРЪТ. ПЕЕ ИЛИ РЕЦИТИРА:

*Какво ще ни дадеш, Историйо,
от пожълтелите си страници? –
Ний бяхме неизвестни хора
от фабрики и канцеларии,
ний бяхме селяни, които
миришеха на лук и вкиснало.
И под мустаците увиснали
живота псувахме сърдито.*

СЦЕНАТА СЕ ЗАТЪМНЯВА

КАРТИНА ЕДИНАДЕСЕТА

**ДОМЪТ НА БОЙКА И НИКОЛА В СОФИЯ. НА
РАЗСЪМВАНЕ В ЕДИН ЯНУАРСКИ ДЕН НА 1942
ГОДИНА. БОЙКА ТЪЖНО ГЛЕДА ПРЕЗ ПРОЗОРЕЦА.
НАМЕТНАТА Е С ВЪЛНЕН ШАЛ ВЪРХУ
НОЩНИЦАТА. СЛЕД МАЛКО СЕ ЧУВА ЗВУКЪТ ОТ
ОТВАРЯНЕТО НА ВХОДНАТА ВРАТА. НИКОЛА
ИЗТЪРСВА ЧАДЪРА СИ ОТ СНЯГ И ГО ПОСТАВЯ В
ОПРЕДЕЛЕНОТО МЯСТО. ЧАСОВНИКЪТ БИЕ ТРИ
ЧАСА СУТРИНТА.**

ЕДИНСТВЕНА СЦЕНА НИКОЛА И БОЙКА

НИКОЛА (КЪМ БОЙКА С ВНИМАТЕЛЕН И ЗАГРИЖЕН ТОН):
Навън е студено. Мила, защо не си в леглото?
(ПРИБЛИЖАВА СЕ КЪМ БОЙКА. ЦЕЛУВА Я, НО ТЯ НЕ
ГО ПОГЛЕЖДА И ГО ОТБЛЪСКВА.) Сърдита ли си?

БОЙКА (ЯДОСАНА): Колко си наблюдателен!

НИКОЛА: Не те разбирам.

БОЙКА: Ах, така ли?

НИКОЛА: Проблемите стават все повече и трябва да ги разрешавам,
колкото и да ти е неприятно, че се връщам късно.

БОЙКА: Не си губи времето да ме убеждаваш.

НИКОЛА: Но за какво трябва да те убеждавам?

БОЙКА: Зная откъде идваш и с кого си бил..

НИКОЛА (ОПРАВДАВА СЕ): С кого мога да бъда в тези трудни за
партията времена? От края на март миналата година до края
на август бях интерниран. И не само аз. Правителството взе
тези мерки, за да ни отстрани от политическите дела.

БОЙКА: Затова ли трябва да се прибираш в три сутринта? Миришеш
целият на тях!...

НИКОЛА: На кои тях?... На Росица, Дора, Янка?... Та това са нашите момичета, от организацията, участват във всички задачи и наистина повечето от времето са с мен. Нормално е, може би, да оставят аромата си. Ти в тях ли се съмняваш?...

БОЙКА: Съмнявам се в теб. (КАЗВА ГО С ОЖЕСТОЧЕНИЕ.) Освен това познавам парфюма. Някои от тях са кокетки и обичат да привличат вниманието, най- вече твоето внимание.

НИКОЛА: Какво говориш? Ако не ги познаваше... Те са искрени приятелки, помагат ми и в театъра.

БОЙКА: Приятелки!... Провокаторки, които не искат и да знаят, че си женен. Всичко знам и няма защо да отричаш!

НИКОЛА: Искаш да кажеш, че спя с всичките ли?

БОЙКА: Добре те познавам и знам, че не казваш истината.

НИКОЛА: За какво точно намекваш?

БОЙКА: Тези жени ни отдалечават един от друг, заради тях ние вече не си вярваме, не се уважаваме.

НИКОЛА: Ревност, така ли?! Виж, мисля, че сме достатъчно интелигентни!

БОЙКА: Грещиш! Ревнува се човек, който го заслужава, който ти е утеха и подкрепа и не се съмняваш в духа му, който ти отговаря със същата грижа, с когото си едно цяло и тогава толерираш недостатъците му, приемаш ги и се стараеш да си винаги до него...Но ти винаги успяваш да се оправдаеш. Ревнува този, който няма доверие в другия.

НИКОЛА: Бойке, толкова дълбоко ли съм те разочаровал?

БОЙКА: Ти ме нарани, разруши възхищението ми към теб...

НИКОЛА: След като не искаш да ме чуеш... необходимо ли е да ти давам обяснения.

БОЙКА: Гледай ме в очите, когато говориш и не крий истината!

НИКОЛА: Коя истина, моята или твоята?

БОЙКА: Историята, дето си измисляш, за да успокоиш виновната си съвест.

НИКОЛА: Виновната си съвест? Измислената история е една–единствена – тази, която ти си въобразяваш съвсем неоснователно.

БОЙКА: Колкото и да отричаш и да се кълнеш... играта на криеница в двусмислените думи, в безусловната подкрепа, която тази жена ти дава всяка минута и преди всичко... Като виждам как се гледате като оглупели, без да си давате сметка, че присъствам, без да ви интересува унижението, на което ме подлагате толкова пъти, когато ме прекъсваш и казваш „да” на всичко, което тая лисица каже.

НИКОЛА: Не прекалявай и имай малко уважение, зачитай една другарка, която също като мен и теб се излага на риск, за да служи на делото. Не ме отчайвай и прекрати тая ревност, плод единствено на въображението ти.

БОЙКА: На въображението ми?! ... Защиатаваш я, така ли? Обичаш я.

НИКОЛА: Защото е искрена, решителна и смела... И подкрепя литературната ми дейност...

БОЙКА (НАСКЪРБЕНА): Това, че рецитира стиховете ти или участва в пиесите ти, не означава, че трябва да ѝ се възхищаваш толкова.

НИКОЛА: Ако говориш за тази, за която си мисля, трябва да ти кажа, че тя е необходима на революцията.

БОЙКА: Кажй го без заобикалки, че я желаеш повече от мен. Какво ти дава тая жена, което аз не съм ти дала?

НИКОЛА: Вече отиваш много далече.

БОЙКА: Не! Поставям всяко нещо на мястото му. Навярно тя те прави много щастлив, щом я предпочиташ или не си даваш сметка и въобще не те интересува

колко много се съмнявам и страдам, като се прибираш по никое време през нощите и винаги си имаш извинение... изморен си, проблемите са те изтозили... И всичко, за да ме избегнеш. Не мога да търпя повече! Или предпочиташ да ти отвърна със същото? Все още съм млада и желана... След като ти не оценяваш какво притежаваш...

НИКОЛА: Млъкни! Искаш ли да знаеш къде прекарвам често нощите?... Откакто се завърнах в София, се включих в Централната военна комисия към ЦК на Комунистическата партия и на мен са поверени акциите на саботажите. Опитът ми като механик е необходим за тази опасна дейност... Доволна ли си?

БОЙКА (С ПОЛУУСПОКОЕН ТОН): Би могъл да ми го кажеш...

НИКОЛА: Не исках да те тревожа. (ПРЕГРЪЩА Я.) Хайде да си лягаме. Ще говорим утре, отпочинали.

БОЙКА: Утре действителността помежду ни няма да се промени.

НИКОЛА: Какво трябва да направя, за да я променя?

БОЙКА: Ако искаш да спасиш брака ни ... обещай ми, че няма да се виждаш повече с тази жена,.. ако продължаваш да ме обичаш.

НИКОЛА: Кого точно имаш предвид? Искаш от мен нещо невъзможно. Необходима ни е помощта на всички мъже и жени, включени в групата. За ефикасна и твърда съпротива са ни необходими още много активни и верни другари.

БОЙКА: Значи виждам колко необходима е тя за теб!...

ДВАМАТА СЕ ГЛЕДАТ КРАСНОРЕЧИВО.

СЦЕНАТА СЕ ЗАТЪМНЯВА.

КАРТИНА ДВНАДЕСЕТА

ДОМЪТ НА БОЙКА И НИКОЛА В СОФИЯ. ФЕВРУАРСКА СУТРИН, 1942 ГОДИНА. ЕЛЕНА Е СЕДНАЛА ДО МАСАТА. УСЕЩА СЕ НАПРЕГНАТА АТМОСФЕРА.

ЕДИНСТВЕНА СЦЕНА ЕЛЕНА И БОЙКА

ЕЛЕНА (ГОВОРИ ВИСОКО КЪМ БОЙКА, КОЯТО, ПРЕДПОЛАГА СЕ, ЧЕ Е В КУХНЯТА. БАГАЖЪТ НА ЕЛЕНА Е ПОСТАВЕН НА ПОДА.): Бойке, не се притеснявай, въпреки че нещо топло в тоя студ и след пътуването би било добре.

БОЙКА (ПОЯВЯВА СЕ С ТАБЛА В РЪЦА. НА ТАБЛАТА ИМА КАНА С МЛЯКО, ЗАХАРНИЦА, ДВЕ ЧАШИ, СЪД С МАСЛО, НЯКОЛКО ФИЛИИ ХЛЯБ.): Ще закусим заедно, Никола излезе рано, а аз още не съм вкусило нито залък.

ЕЛЕНА: Дъщеря ми остана при едни приятели. Предпочетох да дойда при вас сама и да видя как са нещата тук, как я карате...

(СЕРВИРА СИ. ДВЕТЕ ЗАКУСВАТ И РАЗГОВАРЯТ.)

БОЙКА (ПРАВИ ЖЕСТ НА ЗАГРИЖЕНОСТ): Майко...няма да крия. Зле я караме, много зло! Правителството преследва противниците на Германия.

ЕЛЕНА: Разкажи ми всичко... Толкова ли е зло?

БОЙКА: Кольо напоследък почти не се прибира вкъщи, много е зает с делата на съпротивата. Много време прекарва с нелегалните в страната, а също и тук, в София. Полицията затяга кръга, става все по- опасно и по-опасно. Много съм притеснена!... Изпадам в паника.

ЕЛЕНА: Той не ти ли споделя всичко?...

БОЙКА: Държи ме настрана, колкото и да го разпитвам...Казва, че така е най-разумно, по-добре е, за да не пострадам и аз, в случай че... Аз съм тяхна съмишленица. Спорим...предизвиквам го...но нищо не мога да измъкна, не мога да го накарам да ми се изповяда...да сподели трудностите, страховете си... знам, че го прави, за да не ме тревожи още повече.

ЕЛЕНА: Никола поиска от брата си Борис пистолета, който принадлежеше на баща им.

БОЙКА: Ами сигурно му трябва, за да се защити. Много е рисковано това, което върши.

ЕЛЕНА: Борис го запита за какво му е на поет като него пистолет. Кольо му отвърна..."Когато оръдията говорят, музите мълчат!"

БОЙКА: Ако полицията направи обиск и открие оръжието, каква беда ще ни навлече!

ЕЛЕНА: Навярно вече не е у него. Не вярвам да е толкова наивен.

БОЙКА: Известно време пистолетът беше у него неотлъчно. Предаде го на приятеля си Крум Радонов.

ЕЛЕНА: Така съм вече по-спокойна. Поне това! Защото, ако намерят и нелегално оръжие у него?! Страхувам се много за живота му. Ако го заловят, преди да победи революцията?!...

БОЙКА: Майко, аз се страхувам и за двама ни, за всички.

ЕЛЕНА: Когато Кольо се посвети изцяло на нещо справедливо... е безполезно да го възпираш.

БОЙКА: Въобще не жали силите си.

ЕЛЕНА: Много исках да го видя, но трябва да взема Райна и да се връщаме в Банско. (ТЯ СЕ Е ИЗПРАВИЛА. БОЙКА СЪЩО СЕ ИЗПРАВЯ.) Съобщи ми, когато има някаква новина.

Колкото и незначителна да е. Пазете се, Бойке, пазете се много, отваряйте си очите! (ЦЕЛУВА БОЙКА, ВЗИМА БАГАЖА СИ И ИЗЛИЗА.)

СЦЕНАТА СЕ ЗАТЪМНЯВА

КАРТИНА ТРИНАДЕСЕТА

ДОМЪТ НА БОЙКА И НИКОЛА. ВЕЧЕРТА НА 4 МАРТ 1942 ГОДИНА.

СЦЕНА ЕДИНСТВЕНА БОЙКА И НИКОЛА

БОЙКА (РАЗХОЖДА СЕ МНОГО ИЗНЕРВЕНА ИЗ СТАЯТА): Цяла
нощ не можах изобщо да заспя!

НИКОЛА (СЕДНАЛ Е ДО МАСАТА И ЗАПИСВА НЕЩО В ЕДИН
СИН БЕЛЕЖНИК): Колкото и да обикаляш от една страна
на друга, няма де се успокоиш.

БОЙКА: Изпитвам някакво странно усещане. Какво правим сега?...
Чакаме като добитък да ни откарат на кланицата ли? Чакаме
да дойдат да ни арестуват всеки момент?

НИКОЛА: Вече биха го направили. (СТАРАЕ СЕ ДА Я УСПОКОИ)
Аз точно това бих направил! Информацията, която са ти
дали, не престава да ме тревожи, но трябва да запазим
спокойствие и да ги изпреварим...

БОЙКА: Иди в планината, скрий се... Този път няма да ти простят.

НИКОЛА: Аз не съм страхливец и съм длъжен да подкрепям морално
другарите, да им давам пример.

БОЙКА: Най-верните ти съратници ще те подкрепят, докато си
ръководител, докато ти ръководиш и ти решаваш. Ако
изчезнеш или те задържат отново, ще се провалите!

НИКОЛА: Други ще продължат борбата.

БОЙКА: Или ще се отдръпнат, защото именно идеите им ще ги
предадат.

НИКОЛА: Идеите няма да останат в застои.

БОЙКА: Във всички епохи възникват нови идеи, но през годините те се износват.

НИКОЛА: Докато обществото се нуждае от работника, негов най-голям враг ще бъде експлоататорът му.

БОЙКА: Не всички са такива.

НИКОЛА: Няма да ти повтарям отново формулата на забогатяването чрез потта на бедните. Това никога няма да се промени!

БОЙКА: Говориш така, воден от ожесточение. А какво мислят онези, които не са съгласи с целите на партията? Фашизмът се разпростря като епидемия.

НИКОЛА: И някой трябва да го спре. Това е нашата революция, а в борбата няма отдых. Ако не се страхуваха от нас, досега да са ни ликвидирали.

БОЙКА: Да ви ликвидират? И как? Откакто се е появил, човекът е бил принуждаван да се подчинява на онези, които налагат силата и волята си, но човекът се е борил и защитавал срещу тираните. За нещастие тираните винаги ще съществуват.

НИКОЛА: Именно затова трябва да се обединим, за да ги премахнем.

БОЙКА: Те правят същото. Поддържат се един друг и така мощта им нараства.

НИКОЛА: Да, като задушават свободата и човешките права. Ако не искат да ни чуят, ще издигнем гласа си и ще крещим по-високо от тях, защото правото е на наша страна.

БОЙКА: И дали някога този стремеж ще се превърне в действителност?

НИКОЛА (УБЕДЕНО): Животът ще стане по-хубав и хляб ще има за всички.

БОЙКА: Рано или късно потисниците, както и потисканите, се корумпират.

НИКОЛА: Само онези, които ненавиждат мира.

БОЙКА (РАЗТВАРЯ ШИРОКО ПРОЗОРЕЦА И ГЛЕДА КЪМ

НЕБЕТО): Скоро ще съмне и ще настъпи новият ден!...
НИКОЛА: Прекарахме нощта будни...
БОЙКА: Защото сме живи и се обичаме!

(ПРЕГРЪЩАТ СЕ С МНОГО НЕЖНОСТ.)

(СИЛНИ УДАРИ РАЗТЪРСВАТ ВРАТАТА. БОЙКА И НИКОЛА СЕ ГЛЕДАТ КРАСНОРЕЧИВО.)

ГЛАС: Никола Йонков Вапцаров!... Полиция!

НИКОЛА ОБЛИЧА САКОТО СИ И СЕ ЗАПЪТВА КЪМ ВРАТАТА.
БОЙКА ОСТАВА НЕПОДВИЖНА, МНОГО ТЪЖНА, ПРИТИСКА
РЪЦЕ КЪМ СЪРЦЕТО СИ. СЛЕДИ НИКОЛА С ПОГЛЕД

СЦЕНАТА СЕ ЗАТЪМНЯВА.

В ЕДИНИЯ КРАЙ НА СЦЕНАТА СЕ ПОЯВЯВА
ХОРЪТ.

ХОР (РЕЦИТИРА):

*„Ние сме длъжни да водим борбата със същите средства, с които
врагът си служи в борбата си срещу нас.“*

СЦЕНАТА СЕ ЗАТЪМНЯВА

КАРТИНА ЧЕТИРИНАДЕСЕТА

ДИРЕКЦИЯТА НА ПОЛИЦИЯТА В СОФИЯ. В ДЪНОТО НА ЕДНАТА СТЕНА СА ОКАЧЕНИ ПОРТРЕТ НА ЦАР БОРИС III И РАЗПЯТИЕ. 5 МАРТ 1942 ГОДИНА.

СЦЕНА ПЪРВА

НИКОЛА (ПОЯВЯВА СЕ С БЕЛЕЗНИЦИ НА РЪЦЕТЕ ПОЧТИ В ЦЕНТЪРА НА СЦЕНАТА. ОСВЕТЯВА ГО ВЕРТИКАЛНО ПАДАЩА СВЕТЛИНА. ВИДЪТ МУ Е НА ЧОВЕК, ПРЕЖИВЯЛ ТОКУ–ЩО МЪЧЕНИЯ. ОБРЪЩА СЕ КЪМ ПУБЛИКАТА С ДОВЕРИТЕЛЕН И СПОКОЕН ТОН.):
Снощи полицията задържа десетки другари, членове на Комунистическата партия .., членове на Военната комисия и сътрудници на Централния комитет на партията ... Искат да ме принудят да издам другарите си... Предпочитам да умра... Мъченията са жестоки и безпощадни. „Аз съм антифашист, син на родината си и мразя хитлеристките нашественици, аз съм участник в съпротивата...”

СЦЕНАТА СЕ ЗАТЪМНЯВА.

СЦЕНА ВТОРА БОЙКА

БОЙКА (ПОЯВЯВА СЕ В ЕДИНИЯ КРАЙ НА СЦЕНАТА, ОСВЕТЕНА Е ОТ СТРАНИЧНА СВЕТЛИНА. КЪМ ПУБЛИКАТА. ПРИМИРЕНА.): Два дни по-късно арестуваха и мен... Затвориха ме в единична килия на четвъртия етаж и ме заведоха при директора на полицията – страховития Гешев. Подложи ме на кръстосан разпит неколккратно и в продължение на часове упорстваше да узнае какви хора са посещавали дома ни. Назовах няколко семейства, които нямат нищо общо с Комунистическата партия. Сега ме доведоха в този кабинет и ми наредиха да разгледам снимките, пръснати върху двете маси. Забелязах полковник Цвятко Радойнов, но веднага отместих погледа си.

(ГОВОРИ С ТОН, СЯКАШ ОТГОВАРЯ НА РАЗПИТА.) Не познавам никого от тези снимки!

(ОТНОВО СЕ ОБРЪЩА КЪМ ПУБЛИКАТА.) Настояха да се спра на снимката на полковник Радойнов.

(ГОВОРИ КАТО НА РАЗПИТА.) Военни никога не са посещавали Кольо...

СЦЕНА ТРЕТА НИКОЛА И БОЙКА

СЛЕД МАЛКО СЕ ПОЯВЯВА НИКОЛА С ИЗМЪЧЕН ВИД, ВОДЕН Е ОТ АГЕНТ. С ГОЛЕМИ УСИЛИЯ СЕ ДЪРЖИ НА КРАКА.

НИКОЛА (СЛЕД КАТО СЪПРУЗИТЕ СЕ ВГЛЕЖДАТ ЕДИН В ДРУГ С ГОЛЯМА НЕЖНОСТ, МИСЛИ НА ГЛАС.): Изпитвам странна, хапеща празнота, откакто Бойка не е до мен, откакто ангелът се отдели от мен, не мога да се издигна

нависоко, да го настигна и да излея болката, която страшно ми тежи, да разкъсам безпомощността, самотните нощи, без моя ангел, който отлетя и отнесе крилата ми... Не омраза изпълва душата ми, нито озлобление, не се предавам на страданието и на тъгата, защото не мога да споделя с нея възжеланията си...Бойя, не унивай!...Не се сричай...защото ти си тази, която ми дава сили и смелост в борбата! Не искам да ме виждаш паднал и безпомощен!

БОЙКА (НАБЛЮДАВА НИКОЛА. ПОСЛЕ ЗАГОВАРЯ, КАТО МИСЛИ НА ГЛАС.): Какво са сторили с теб тия зверове, тия кучи синове... Та ти не можеш да стоиш на краката си! Колко си блед! Делят ни само няколко крачки, но не мога да протегна ръце към теб и трябва да остана безучастна, да се преструвам... Какво ли мога да им кажа за теб, което те да не знаят!... Нищо... Абсолютно нищо няма да измъкнат от мен, което би могло да ти навреди...

(ЗАПЛАКВА ТИХО.)

ГЛАСЪТ НА ГЕШЕВ: Никола Йонков Вапцаров. За да се избегнат към Бойка Димитрова по-тежки обвинения в престъпна дейност, ти трябва да я принудиш да признае, че е в течение и сътрудничи на конспиративната ти дейност.

НИКОЛА (НАМИРАЙКИ СИЛИ, КАТО ПО ЧУДО ЗАГОВОРВА СЪС СИЛЕН И СИГУРЕН ГЛАС.): Жена ми не се интересуваше от хората, които идваха при мен. Аз съм поет, бях редактор в един вестник, идваха да ме търсят най-различни хора. Тя не може да познава всички.

Забележка: *В началото Гешев е фалшиво любезен. Предлага му да подпише декларация, че се отказва от идеите си!*

КАРТИНА ПЕТНАДЕСЕТА

КИЛИЯТА НА НИКОЛА В ПОЛИЦИЯТА. АПРИЛ 1942 ГОДИНА. ДЕНЕМ.

СЦЕНА ПЪРВА

СЦЕНАТА Е ПРАЗНА. ЗВУЧАТ ГЛАСОВЕТЕ НА ГЕШЕВ И
НА НИКОЛА. В СТАЯТА ЗА РАЗПИТИ И МЪЧЕНИЯ.

ГЛАСЪТ НА ГЕШЕВ (ЗВУЧИ ОТ ВЪТРЕШНИТЕ ПОМЕЩЕНИЯ):
Говори, мръсен комунист!... С какво се занимаваха другарите
ти? ... Какви акции извършиха?...
ЧУВАТ СЕ ГЛАСОВЕ И ВЪЗБУДЕНИ ВИКОВЕ И ВОПЛИ.

ГЛАСЪТ НА НИКОЛА (ПОТИСКАЙКИ БОЛКАТА): Ако според
вашите закони някой е извършил престъпление, то това съм
аз и никой друг, защото другарите ми действаха по мое
нареждане.

ГЛАСЪТ НА ГЕШЕВ (ЯДОСАН): Кого лъжеш ти?... Нагъл тип!

ЧУВАТ СЕ УДАРИ И ГОРЧИВИ ВОПЛИ.

СЦЕНА ВТОРА

ОТВАРЯТ ВРАТАТА НА КИЛИЯТА И СЕ ПОЯВЯВА
ПОЛИЦАЙ, КОЙТО ВЛАЧИ ПРЕБИТОТО И
ОКЪРВАВЕНО ТЯЛО НА НИКОЛА. ОСТАВЯ ГО НА
ПОДА. ПОЛИЦАЯТ ИЗЛИЗА, ЗАТВАРЯ ВРАТАТА НА
КИЛИЯТА. НИКОЛА СЕ ИЗПРАВЯ БАВНО, С ГОЛЕМИ
УСИЛИЯ.

НИКОЛА (ИЗМЪЧЕН. ГОВОРИ ТИХО И БАВНО, НА
ПРЕСЕКУЛКИ.): Защо не ме убият най-сетне...

Задушавам се... Не мога да дишам... Ако можех да чувам.
(ПРИТИСКА УШИТЕ СИ, КОИТО КЪРВЯТ. КРЕЩИ.) Никола.
Мамо... Не чувам собствения си глас... Спугали са ми
тъпанчетата... (ЧУВА СЕ ШУМЪТ НА МОРЕТО. ГОВОРИ
МАЛКО УСПОКОЕН.) Това е морето... То не ме остави
сам... Висока е цената на свободата... Защо всичко се обръща
против мен...
(ЗАВЛАДЯН ОТ НАТРАПЧИВА ИДЕЯ, ГОВОРИ КЪМ ДРУГАРИТЕ
СИ.) Вие нищо не сте направили, нищо... Не бива да ви
обвиняват в нищо и ако ви обвинят, кажете, че виновният
съм аз..., че ако сте тук, то е заради мен... Пазете се... ще ви
бият до смърт.

СЦЕНАТА СЕ ЗАТЪМНЯВА.

СЦЕНА ТРЕТА
ЕЛЕНА
ПРЕДПОЛАГА СЕ, ЧЕ СЕ ВРЪЩА ОТ ЗАТВОРА.

ЕЛЕНА (ГОВОРИ САМА НА СЕБЕ СИ. ИЗПЪЛНЕНА Е С ГОЛЯМА МЪКА. МОЖЕ ДА ЗАПОЧНЕ МОНОЛОГА НА СЦЕНАТА И ДА ГО ПРОДЪЛЖИ, НАВЛИЗАЙКИ В ПЪТЕКАТА НА ЗАЛАТА МЕЖДУ ДВЕТЕ СТРАНИ НА КРЕСЛАТА.):
Нечовешко е това, което правят със сина ми...Боже! Помогни на една майка, която винаги се моли и изпълнява поуките ти. Не можеш да ми сториш това, Боже!...

(ПЛАЧЕ С ЛИЦЕ КЪМ ПУБЛИКАТА.) Обесвали го с главата надолу. Кръвта завирала в ушите му, струвало му се, че слепоочията му всеки миг ще се пръснат, устата му се пълнела с нечистотии и го държали така, докато изпадне в безсъзнание. После го свестявали и продължавали мъченията... Пуснали му и електрически ток, разкъсвали му мускулите... пак продължавали да го разпитват и да го бият... Никола сам ми разказа всичко това..., а аз... аз нищо не можех да направя, за да прекратя страданията му...Тези престъпници...Бих ги разкъсала със зъби. (ПЛАЧЕ.) Прекрати това, Господи! ... Стига вече ...Двамата ми сина са в затвора!

СЦЕНАТА СЕ ЗАТЪМНЯВА

КАРТИНА ШЕСТНАДЕСЕТА

КИЛИЯТА НА НИКОЛА В ЗАТВОРА. РАЗСЪМВАНЕ НА 23 ЮЛИ 1942 ГОДИНА.

ЕДИНСТВЕНА СЦЕНА НИКОЛА И СЪВЕСТИТА

НИКОЛА (ЗАГЛЕДАН В ПЪРВИТЕ ЛЪЧИ НА ДЕНЯ. ЧУВА СЕ ПЕЕНЕТО НА ПТИЦИТЕ. ОТСТРАНЯВА СЕ ОТ ПРОЗОРЕЦА.): Ако някой ден се оттеглиш в планината и се заслушаш в шумоленето на изворите ѝ или в ехото от песента на птиците, или в тайнствения шепот на вятър, докосващ листата, спомни си за мен и за моите стихове, които написах с простичките дума на народа, благослови постъпките и смелостта му, пречисти земята, небесата и дъждовете, а също и кръвта на народа, пролята с воля и смелост като саможертва.

СЪВЕСТИТА (СЛУШАЛА Е ДУМИТЕ МУ, БЕЗ ДА СЕ ПОЯВИ.): Ако ти изчезнеш, ще изчезна и аз. Остави посланието си написано и го предай в добри ръце.

НИКОЛА: (ПОКАЗВА Ъ ЕДНА СИНЯ ТЕТРАДКА.) Ето, тук съм го написал и когато другарят ми по килия, Младен Исаев, се събуди, ще му го предам, за да го даде на брат ми Борис.

СЪВЕСТИТА: Тетрадката, която е подарък от брат ти?

НИКОЛА: Нека отново се върне при него!

СЪВЕСТИТА: На прощаване ли?

НИКОЛА: Даже тонът на гласа ти е също като на Бойка, а също и фигурата, очите ти...

СЪВЕСТИТА: Нали ти казах вече, че аз съм тази, която ти носиш в сърцето си.

НИКОЛА: Моля те да не ме объркваш... която и да си.

СЪВЕСТИТА: Разчитай на мен.

НИКОЛА: Думите ти би трябвало да ме плашат... Те казват всичко или почти всичко така ясно, така очевидно.

СЪВЕСТИТА: Плаши те яснотата на думите ли? Ами ти защо ги употреби в обвиненията си, в разобличенията и не им се противопостави?

НИКОЛА: Противореча си, обичам ги или ги мразя, и в същото време думите са най-силното ми оръжие, за да стигнат мислите ми до хората – живи, а не мъртви....

СЪВЕСТИТА: Никой поет не чака да го запитат. Всичко, което казваш, е изпълнено със свято вдъхновение, защото всичко, което чувстваш, си способен да го излееш в стихове или с най-простички думи.

НИКОЛА: Животът ми бе толкова кратък... Но ще се опитам да допълня последните си желания.

СЪВЕСТИТА: Какви желания?

НИКОЛА: Да остана с усещането, че правилно съм действал, че съм бил справедлив и съм се борил винаги, въоръжен с истината и волята на всички, че си струваше да се положат толкова усилия и да остана завинаги убеден, че за да живее народът, други трябва да умрат.

СЪВЕСТИТА: Ти все още не знаеш кой си.

НИКОЛА: Аз съм сърце, ранено до смърт; аз съм птица, на която са откъснали крилете; аз съм млад мъж, който се старае да не изгуби сили до самия край... Аз съм бразда в орната земя, която се мъчат да оставят незасята. Но кръвта ми ще я направи топла и плодородна...

СЪВЕСТИТА: Нима се съмняваш?

НИКОЛА (РАНИМ И ЗАМИСЛЕН): Страх ме е да не се загубя в мъглявините на моите слабости, да не устоя и да предам и разруша цялото добро, което извърших... Боя се да не се потопя в тъмнината на тази безкрайна далечина, лишена от време, принадлежаща на забравата или на абсурда, ако наистина не съм сбъркал.

СЪВЕСТИТА: Боиш се от провала ли? На някои хора не им беше изгодно да те слушат и да следват целите ти. Ти им пречеше, нанасяше им вреда, защото разкриваше и сочеше бедите, които причиняват. Никога няма да ти го простят!

НИКОЛА: Не знам... Даже не искам да си го помисля! Не ми останаха вече сили, нито ентузиазъм., за да укрепя духа си, за да застана до гроба си и да израсна над него като послание, което да не прекъсне, както прекъсват сънищата.

СЪВЕСТИТА (СЛАГА РЪКАТА НА НИКОЛА ВЪРХУ РАМОТО СИ.): Облегни се на мен и двамата заедно ще изпълним със светлина тъмнината, от която произлизаме и която ни потиска.

(СЛЪНЧЕВА СВЕТИНА ПЛАХО ЗАПОЧВА ДА ПРОНИКВА ПРЕЗ ПРОЗОРЧЕТО НА КИЛИЯТА.)

НИКОЛА: Ще ни отнемат най-ценното...!

СЪВЕСТИТА: Ами ти защо опита да го направиш, като заби малкото кабърче от обувката във вената си?

НИКОЛА: Предпочитах да умра, отколкото да продължа да търпя непоносимите изтезания... И унижения... но не позволих да остана без кръв, за да продължат да ме измъчват по най-жестокия възможен начин. Отчаянието е неудържимо, а мъртъв нямаше повече да вредя на другарите си.

СЪВЕСТИТА: И този страх ти го наричаш съпротива? Къде остави смелостта си на боец? С насилие успех не се постига.

НИКОЛА: Маркс сочи, че индустриалният пролетариат „или е революционен или не е нищо, или е революционен или представлява маса от мъже и жени-робии”.

СЪВЕСТИТА: Ти не си Маркс, а си поет. Ти си мечтател, когото може би са използвали други хора, водени от амбицията си.

НИКОЛА: Човекът не става по-добър от мястото, където живее, или от служебния пост, който се е наложило да изпълнява.

СЪВЕЩТА: Превърнаха те в труп, а ти не се оплакваш, защото се чувстваш необходим и това е най-лошото!

НИКОЛА: Никой не ме е карал насила да върша каквото и да било. Действах от чувството си за доблест и воден от уважение към ближните си и към мен самия!

СЪВЕЩТА: Успокой се, защото само след малко ще те съди Военен трибунал!

НИКОЛА: Пак декларации!... Решили са присъдата предварително! Не съществуват куршуми, нито присъди, които могат да убият човешкия глас, нито да заглушат вика на справедливите.

СЦЕНАТА СЕ ЗАТЪМНЯВА

ХОРЪТ СЕ ПОЯВЯВА В ЕДНАТА СТРАНА НА
СЦЕНАТА. РЕЦИТИРА, ПОВТАРЯЙКИ СЛЕД
ГЛАСА НА НИКОЛА.

ХОР:

Борбата е безмилостно жестока.

Борбата, както казват, е епична.

Аз паднах. Друг ще ме смени

и... толкоз.

Какво тук значи някаква си личност?!

*Разстрел и след разстрела – червеи.
Това е толкоз просто и логично.
Но в бурята ще бъдем пак със тебе,
Народе мой, защото се обичахме!
14 часа – 23 юли 1942 година.*

СЦЕНАТА СЕ ЗАТЪМНЯВА

КАРТИНА СЕДЕМНАДЕСЕТА

**ДВОРЪТ ПРЕД ВОЕННИЯ СЪД. СУТРИНТА НА 23
ЮЛИ 1942 ГОДИНА. ПРЕДПОЛАГА СЕ, ЧЕ ДВОРЪТ И
СЪДЕБНАТА ЗАЛА СЕ НАМИРАТ СРЕД ПУБЛИКАТА
И В КРАЯ НА САЛОНА С КРЕСЛАТА. ЗВУЦИТЕ И
ГЛАСОВЕТЕ ЗВУЧАТ ОТ КРАЯ НА САЛОНА.**

СЦЕНА ПЪРВА ЕЛЕНА И БОЙКА

БОЙКА (ПОЯВЯВА СЕ ЗАЕДНО С ЕЛЕНА В ЕДИНИЯ КРАЙ НА СЦЕНАТА И С ПОГЛЕД ТЪРСИ ПОЯВЯВАНЕТО НА ПОДСЪДИМИТЕ. ЗВУЧИ НЕТЪРПЕЛИВИЯТ ШЕПОТ НА РОДНИНИТЕ И ПРИСЪСТВАЩАТА ПУБЛИКА НА ПРОЦЕСА.): Закъсняват. Вече мина единайсет.

ЕЛЕНА (ЧУВА СЕ ШУМЪТ НА ПРИБЛИЖАВАЩА СЕ КАМИОНЕТКА.): Дали е тази камионетка...? Закритата?
ШУМЪТ ОТ ГЛАСОВЕТЕ НА ПУБЛИКА СТИХВА. НАСТЪПВА ПЪЛНА ТИШИНА.

БОЙКА: Спря пред Военния съд. Започват да свалят подсъдимите. Ръцете им са в белезници...

ЕЛЕНА: А Кольо? .. Не го виждам.

БОЙКА: И той е с белезници. Върви заедно с другите подсъдими.

ЕЛЕНА: Как изглежда?

БОЙКА: Много спокоен.

ЕЛЕНА (СЪЗИРА БОРИС.): За какво водят и другия ми син?

БОЙКА: Идва заедно с останалите по процеса.

ЕЛЕНА (МНОГО ИЗНЕРВЕНА): Да влизаме в залата!

БОЙКА: Дали ще можем? Виж колко много хора има.

ЕЛЕНА (ТЕГЛИ БОЙКА ЗА РЪКАТА.): На майките, бащите и съпругите е позволено да присъстват... Да вървим!

ДВЕТЕ ПРЕКОСЯВАТ СЦЕНАТА И ЗАСТАВАТ ОТ ДРУГАТА СТРАНА.

СЦЕНА ВТОРА
БОЙКА И ЕЛЕНА И ГЛАСЪТ НА СЪДИЯТА.

БОЙКА: Ето, тук сме по-близо. ЧУВА СЕ СИЛЕН ШЕПОТ, КОЙТО БЪРЗО СТИХВА ПРИ ПРЕДПОЛАГАЕМОТО ВЛИЗАНЕ НА ПОДСЪДИМИТЕ. Излизат... Свалили са им белезниците.

ЕЛЕНА: Колко е блед Кольо! ... (СДЪРЖАЙКИ С МЪКА СЪЛЗИТЕ.)
Сине мой, бъди смел... ние сме с теб!

БОЙКА: Стават на крака ... Влиза председателят на съда...

ЗВЪНИ ЗВЪНЕЦЪТ НА СЪДИЙСКАТА МАСА.

ГЛАС НА ПРЕДСЕДАТЕЛЯ (СТУДЕН И СПОКОЕН ТОН.): „В името на Негово величество царя съдът, след като е установил, че подсъдимите са извършили противодържавни деяния, наказуеми по чл. 1 и 16 от Закона за защита на държавата, осъжда на смърт чрез разстрел дванадесет души – шестима незаловени и шестима присъстващи. Присъдата е окончателна, не подлежи на обжалване и следва да се изпълни незабавно...”

ЕЛЕНА (С ЕДВА СДЪРЖАН ГНЯВ.): Кой си ти, за да съдиш сина ми!

БОЙКА: Кольо е като отсъстващ, сякаш това не го засяга...

ГЛАС НА ПРЕДСЕДАТЕЛЯ: Антон Иванов, Никола Йонков Вапцаров, Атанас Романов, Петър Богданов, Антон Попов и Георги Минчев се осъждат на смърт чрез разстрел в срок от 24 часа, без право на обжалване.

ПУБЛИКАТА В СЪДЕБНАТА ЗАЛА ИЗРАЗЯВА ВЪЗМУЩЕНИЕТО СИ И НЕСПОКОЙНО ШУМИ.

БОЙКА (СДЪРЖАЙКИ РИДАНИЕТО СИ!): Полицайте са зад осъдените и ги разделят от останалите затворници...

ЕЛЕНА: Да бъдем силни и да не им показваме болката си!

БОЙКА: Разполагаме с три минути, за да се простим.

ЕЛЕНА: Три минути!... Каква щедрост!

СЦЕНА ТРЕТА НИКОЛА, ЕЛЕНА, БОЙКА И ДВАМА СТРАЖАРИ, КОИТО НЕ ГОВОРЯТ

НИКОЛА (ПОЯВЯВА СЕ В КОРИДОРА, ОХРАНЯВАН ОТ ДВАМА СТРАЖАРИ, ИЗКАЧВА СЕ НАСРЕЩА КЪМ ЕЛЕНА И БОЙКА, ПРЕГРЪЩА ГИ СИЛНО. ГОВОРИ С МРАЧЕН И ТЪЖЕН ТОН, НО С ТВЪРДОСТ.): Сбогом! Краят настъпи!

ЕЛЕНА (СДЪРЖАЙКИ БОЛКАТА СИ. И ДВЕТЕ ЖЕНИ ГОВОРЯТ С ТИХ ГЛАС.): Днес обещаха да ме приемат в двореца, може би ще те помилват на доживотен затвор.

НИКОЛА (МНОГО СЕРИОЗЕН.): Аз малко вярвам в царската милост, но ако правиш нещо, направи го за всички другари.

БОЙКА: Няма да спрем, докато не се преборим да променят присъдите, да отложат изпълнението им ... (ЗАПЛАКВА.)

НИКОЛА: Майко, ако можете да направите нещо за другарите... за Дончо, Богдан, за Романов. За мен е безсмислено...

ЕЛЕНА: Кольо! (ЗАПЛАКВА НЕУДЪРЖИМО.)

НИКОЛА (ТВЪРДО, С ГОРЧИВИНА.): Майко, не трябва да плачеш,

скъпа моя майко, царице моя, ти си родила борец, а накрая борците постигат свободата или ... смъртта.

ЕЛЕНА: Ще обърнем небето и земята... Няма да позволим!

НИКОЛА: Скъпи мои, причиних ви много болка. Простете ми!

ЕЛЕНА (ГАЛИ ГО, СЪЗНАВАЙКИ, ЧЕ Е ЗА ПОСЛЕДЕН ПЪТ.): Не ми късай сърцето, то вече не ми остана...

НИКОЛА (ТВЪРДО И С НЕЖНОСТ.): Мамо, аз трябва да умра. Постарай се да свикнеш с тази мисъл, успокоявай се с думите на Исус Христос. Ако житното семе първо не умре, не може да даде плод по-късно.

ЕЛЕНА (СДЪРЖАЙКИ СЪЛЗИТЕ СИ.): Аз те научих на тези думи.

НИКОЛА: Бойя ... (ПОСТАВЯ В ДЛАНТА Й ПРЕГЪНАТ ЛИСТ ОТ ТЕФТЕРЧЕ), успокой мама, грижи се за нея, за да не се поболее.

ДВАМАТА СТРАЖАРИ ГИ РАЗДЕЛЯТ ГРУБО. ОТВЕЖДАТ НИКОЛА. ДВЕТЕ ЖЕНИ ОСТАВАТ СЪСИПАНИ ОТ БОЛКАТА.

СЦЕНА ЧЕТВЪРТА

ЕЛЕНА, БОЙКА И ГЛАСЪТ НА НИКОЛА

ДВЕТЕ ЖЕНИ ПРЕКОСЯВАТ СЦЕНАТА И ОТИВАТ В ДРУГИЯ КРАЙ, КЪДЕТО СЕ ОЧЕРТАВА ТЯСНА УЛИЧКА. СЯДАТ НА БОРДЮРА НА ТРОТОАРА. БОЙКА ОТВАРЯ ЛИСТЧЕТО, КОЕТО Й ПРЕДАДЕ НИКОЛА.

ГЛАСЪТ НА НИКОЛА:

*Понякога ще идвам във съня ти
като нечакан и неискан гостенин.
Не ме оставяй ти отвън на пътя –
вратите не залоствай.*

*Ще влезна тихо. Кротко ще приседна,
ще вперя поглед в мрака да те видя.
Когато се наситя да те гледам –
ще те целуна и ще си отида.*

ПОСЛЕДНИЯТ СТИХ ЗВУЧИ С РЕВЕРБЕРАЦИЯ.

ДВЕТЕ ЖЕНИ ЗАПЛАКВАТ. БОЙКА ПРИТИСКА ЛИСТЧЕТО ДО СЪРЦЕТО СИ.

ЕЛЕНА (ИЗПРАВЯ СЕ РЕШИТЕЛНА.): Ще опитаме всички възможности!

БОЙКА (ИЗПРАВЯ СЕ.): Да отидем първо в Министерството да молим за помощ!

СЦЕНАТА СЕ ЗАТЪМНЯВА

КАРТИНА ОСЕМНАДЕСЕТА

**КИЛИЯТА НА НИКОЛА В СОФИЙСКИЯ ЗАТВОР.
СЛЕДОБЕД НА 23 ЮЛИ 1942 ГОДИНА. СПОРЕД
СВЕТЛИНАТА НА СЛЪНЦЕТО, НАХЛУВАЩА ПРЕЗ
ЪГЛОВОТО ПРОЗОРЧЕ, ЧАСЪТ Е ПРИБЛИЗИТЕЛНО
ШЕСТ СЛЕДОБЕД. НИКОЛА СТОИ ДО РЕШЕТКАТА
С НАВЕДЕНА ГЛАВА ВЪРХУ СКРЪСТЕНИТЕ СИ
РЪЦЕ, ОПРЕНИ В РЕШЕТКАТА.**

СЦЕНА ЕДИНСТВЕНА

НИКОЛА, СЪВЕСТИТА И СТРАЖАТА, КОЯТО НЕ ГОВОРИ

НИКОЛА (ГОВОРИ С МНОГО ТЪЖЕН ТОН, НО С УДИВИТЕЛНА ТВЪРДОСТ.): Това ли е родината, която обичаме и защитаваме?... Едни са родени, за да убиват, а други, за да паднат в боя, други пък, за да оплакват загубата на близките си... Какво друго можехме да направим, след като народът вярва в нас? Няма да го излъжем и ще положим всичките си сили. Някой ден ще свършат тези саможертви!

СЪВЕСТИТА (ПОЯВЯВА СЕ, КАТО НОСИ В РЪЦЕ ВНИМАТЕЛНО СГЪНАТИ ПАНТАЛОНИ ОТ ФИН ПЛАТ, САКО НА КАРЕТА И БЯЛА КЕНАРЕНА РИЗА.): Искам да чуя мислите ти...

НИКОЛА: Палачите се хвалят с награди и се чувстват горди, окичват се с кръстове и медали за заслуги в жестокото изстребление... Даже и смъртта враговете ще използват за пропаганда, защото ние се защитавахме.

СЪВЕСТИТА: Човек винаги желае още нещо, даже и да е късно.

НИКОЛА: Един приятел, последна надежда. Или просто да бъде добър... човек...

СЪВЕСТТА: Майка ти Елена донесе дрехите, които си поискал...
Трябва да се преоблечеш... Време е.

НИКОЛА (ЗАМИСЛЕН, ДОКАТО СЕ ПРЕОБЛИЧА И СЪВЕСТТА
МУ ПОМАГА.): Все още не... Морето не може да не се яви
на последната ни среща...

(ВЗЕМА РИЗАТА В РЪЦЕ, ЦЕЛУВА Я.) Изтъка я мама. Най-хубавата
ми риза.

(ЧУВА СЕ ШУМЪТ НА МОРЕТО И ВСЕ ПОВЕЧЕ СЕ
УВЕЛИЧАВА.) Чуй !.. Морето дойде..! Не ме остави сам!

(ЧУВА СЕ ШУМЪТ НА МОТОРА НА КАМИОН, КОЙТО СЕ
ПРИБЛИЖАВА И СПИРА. ШУМЪТ НА МОРЕТО ПРОДЪЛЖАВА
ДО КРАЯ НА КАРТИНАТА.)

СЪВЕСТТА (ПОДАВА РЪКА НА НИКОЛА И МНОГО БАВНО ГО
ВОДИ КЪМ ВРАТАТА НА КИЛИЯТА, КОЯТО ЕДИН ОТ
СТРАЖАРИТЕ ОТВАРЯ.)

НИКОЛА (КЪМ ПУБЛИКАТА, МНОГО ТЪРЖЕСТВЕНО.):
Сбогом!...Нас ще ни убият, но живота – никога!

СЦЕНАТА СЕ ЗАТЪМНЯВА

КАРТИНА ДЕВЕТНАДЕСЕТА

**ТЯСНА УЛИЧКА С ТРОТОАР И СТЬЛБИ, ВЛЯВО ОТ
ЗРИТЕЛИТЕ, БЛИЗО ДО ТУНЕЛА ЗА РАЗСТРЕЛ В
СОФИЯ. В ЗДРАЧА НА 23 ЮЛИ 1942 ГОДИНА ГРУПА
МЪЖЕ И ЖЕНИ СА ЗАОБИКОЛИЛИ ЕЛЕНА,
СЕДНАЛА ЗАЕДНО С ДРУГИ ЖЕНИ НА БОРДЮРА НА
ТРОТОАРА, СЛЕД МАЛКО ПРИСТИГА И БОЙКА.**

ЕЛЕНА (ИЗПРАВЯ СЕ И ГОВОРИ С МНОГО МЪКА В ГЛАСА.):
Как са те?... (КЪМ ГРУПАТА) Тя идва от затвора, от
сватбения ритуал на един от осъдените – Антон Попов. На
Антон Попов и Росица Манолова – тя е бременна, им
разрешиха да сключат брак...

БОЙКА: Беше и сестрата на Антон, женена за Петър. Бяха и Стефан
Богданов, Кольо, Атанас и Петър....

ЕЛЕНА: Можа ли да говориш с някого от тях?...

БОЙКА: Нас, жените, ни поставиха на едно определено място,
настрана, а свидетелите, двама от осъдените – на друга
страна. Само си разменихме погледи. Кольо е като
отсъстващ.

ЕЛЕНА: Колко хуманно! Помощник– командирът разреши свадбата
преди да ги ...(ЗАПЛАКВА)

БОЙКА: А преди това... никой не ни обърна внимание! Никой не ни
прие!

ЕЛЕНА: Ругаха ни и ни засипаха със заплахи.

БОЙКА: Блъскаха ни и ни прогониха от входа на Военното
министерство.

ЕЛЕНА: Колко е часът?...

БОЙКА: По-късно е от седем и половина.

ЕЛЕНА: Все още лятното слънце гори силно!

ГРУПАТА ОСТАВА В ПОЛУСЯНКА. ХОРАТА СА НЕСПОКОЙНИ,
В НАПРЕГНАТО ОЧАКВАНЕ.

КАРТИНА ДЕВЕТНАДЕСЕТА

ТУНЕЛЪТ НА ГАРНИЗОННОТО СТРЕЛБИЩЕ В СОФИЯ. ШЕСТИМА МЪЖЕ, СРЕД ТЯХ НИКОЛА. СЛЕД МАЛКО ЕДИН ОТ СТРАЖАРИТЕ ПОВЕЖДА ОСЪДЕНИТЕ КЪМ СТЕНАТА ЗА РАЗСТРЕЛ. ТЕ СА С БЕЛЕЗНИЦИ НА РЪЦЕТЕ, РАЗМЕНЯТ СИ ПОГЛЕДИ И ПОСЛЕ ВСИЧКИ ОТПРАВЯТ С ДОСТОЙНСТВО ПОГЛЕДИТЕ СИ НАПРЕД, ОСЪЗНАВАЙКИ МОМЕНТА.

СЦЕНА ЕДИНСТВЕНА.
ШЕСТИМАТА ОСЪДЕНИ И НЯКОЛКО СТРАЖАРИ

ГЛАСЪТ НА ВОЕННИЯ ПРОКУРОР: След прочитане на смъртната присъда, ако някой от именуваните пожелае да се изповяда и встъпи в мир с Бога, има на разположение свещеник. (ВСИЧКИ ОТРИЧАТ С ГЛАВА – ЖЕСТ НА СМЕЛОСТ И ДОСТОЙНСТВО.)

НИКОЛА (ЗАПЯВА ПЕСЕНТА НА ХРИСТО БОТЕВ): „Тоз , който падне в бой за свобода...”

ОСТАНАЛИТЕ СЕ ПРИСЪЕДИНЯВАТ В ГЛАС. ЕДИН ОТ СТРАЖАРИТЕ ЗАПОЧВА ДА ПОКРИВА ГЛАВИТЕ ИМ С ХАРТИЕНИ КАЧУЛКИ.

ГЛАСЪТ НА ОФИЦЕРА: Зареди!.. Прицели!.. Огън!..

ИЗСТРЕЛИТЕ ЗВУЧАТ С РЕВЕРБЕРАЦИЯ. ОСЪДЕНИТЕ ПАДАТ. ГЪСТА МЪГЛА ПОКРИВА ТЕЛАТА НА РАЗСТРЕЛЯНИТЕ. В ТОВА ВРЕМЕ ПРОДЪЛЖАВАТ ДА ЗВУЧАТ ЗАГЛУШЕНИ И В РИТЪМ СМЪРТОНОСНИТЕ ИЗСТРЕЛИ.

СЦЕНАТА СЕ ЗАТЪМНЯВА

КАРТИНА ПОСЛЕДНА

**УЛИЦАТА, НА КОЯТО ПРОДЪЛЖАВА ДА СТОИ В
ОЧАКВАНЕ ГРУПАТА ОТ БЛИЗКИ НА ОСЪДЕНИТЕ.**

СЦЕНА ПОСЛЕДНА
БОЙКА И ЕЛЕНА

ЧУВАЙКИ ИЗСТРЕЛИТЕ, ЦЯЛАТА ГРУПА ЖЕСТИКУЛИРА
ДРАМАТИЧНО, ХВАЩАЙКИ СЕ ЗА ГЛАВАТА ИЛИ
ПРИТИСКАЙКИ ДЛАНИ ДО СЪРЦЕТО.

БОЙКА (СЪСИПАНА ОТ ПЛАЧ. РИДАЕ.): Кольо!..

ЕЛЕНА (СЪС СЪРЦЕРАЗДИРАТЕЛЕН ЖЕСТ И ИЗВЪН СЕБЕ СИ
ОТ СТРАДАНИЕ И ВЪЗМУЩЕНИЕ, СЛАГА РЪКА НА
СЪРЦЕТО СИ. СЛЕД НЕЯ ПРИСТЪПВА БОЙКА.): Боже!
Какво стори, Боже, с този народ, в какво го превърна?! Няма
да се примиря, докато ярката луна на лятото не се покрие с
траур и не забули нощта, планините и морето с черен креп, с
дим и пепел и ще крещя, и ще обвинявам с цялата си сила и
няма да замлъкна. Даже и да ме обесят, ще обвинявам,
докато не настъпи справедливост в името на паметта на тези
мъже!... Та нима само властниците имат право да убиват?
Отговорете ми, майки!... Бедният народ не може ли да се
защитава по същия начин? Кой ще ми върне сина? ..
Убийциии.. Кой?

БЕЗУТЕШНО РИДАЕ. БОЙКА Я ПРЕГРЪЩА.

ХОРЪТ ЗАПЯВА ХИМНА НА ПОБЕДАТА И СВОБОДАТА. В
ДЪНОТО НА СЦЕНАТА СЕ ПОЯВЯВА ОБРАЗЪТ НА ВАПЦАРОВ,
ЗАОБИКОЛЕН ОТ ПЕТИМАТА МУ РАЗСТРЕЛЯНИ ДРУГАРИ.
ЗАВЕСАТА БАВНО ПАДА.

Мануел Муньос Идалго
Мадрид, 28 август 2008 г.